

Univerzita Karlova v Praze
1. lékařská fakulta

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví
Studijní obor: Adiktologie

Šárka Sluková

Prediktivní hodnota škály SURPS pro rizikové chování u žáků 9.
ročníku ZŠ

Predictive value of the SURPS scale for risky behavior in pupils in
the 9th grade of elementary school

Bakalářská práce

Vedoucí závěrečné práce: Mgr. Jaroslav Vacek, Ph.D.

Praha 2022

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem řádně uvedla a citovala všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu These.cz za účelem soustavné kontroly podrobnosti kvalifikačních prací.

V Praze dne

Šárka Sluková

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu této bakalářské práce Mgr. Jaroslavu Vackovi, Ph.D., za možnost zpracovávat toto téma, za jeho odborné vedení a cenné rady. Mé další díky patří také rodině a přátelům a obzvlášť mému příteli Ing. Jakubovi Klímovi za jeho podporu a rady v průběhu psaní bakalářské práce a celým mým dosavadním studiem.

Identifikační záznam:

Šárka Sluková. Prediktivní hodnota škály SURPS pro rizikové chování u žáků 9. ročníku ZŠ. [Predictive value of the SUPRS scale for risky behavior in pupils in the 9th grade of elementary school]. Praha 2022. 57s. Bakalářské práce. Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie. Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Vacek, Ph.D.

Abstrakt

V této bakalářské práci se zabývám hypotézou, zda lze škálou osobnostních rysů, které představují riziko z hlediska užívání návykových látek, zvanou SURPS, předikovat určitý potenciál pro rizikové chování u adolescentů.

Cíl: Hlavním cílem bylo zjistit, zda lze škálou SURPS předvídat potenciál pro rizikové chování u adolescentů. A tím mít brzký záchyt pro práci s rizikovými jedinci.

Metody: V práci jsem pracovala s daty, která byla sebrána ze čtyřleté výhledové randomizované, tříramenné, kontrolované, prospektivní preventivní studie, která probíhala na základních školách a víceletých gymnáziích v letech 2013 až 2017. Z dat byly vybrána ta data, která se týkala rizikového chování a odpovědí ze škály SURPS, tato data pak byla zpracována v programu MS Excel, kde se pomocí grafů a testu χ^2 zkoumal vzájemný vztah mezi rizikovým chováním a rysem osobnosti.

Výsledky: Z grafů a výpočtu χ^2 je patrné, že ve většině případech je statisticky významný vztah mezi osobnostními rysy negativním myšlením a vyhledáváním zážitků vůči rizikovému chování. Ostatní osobnostní rysy jsou ve vzájemném vztahu s rizikovým chováním pouze sporadicky.

Závěr: Výsledky ve všech sledovaných případech vztah mezi skórováním ve škále SURPS a potenciálem pro rizikové chování neprokazují, ať už z důvodu neexistujícího vztahu mezi těmito proměnnými nebo nízkou četností odpovědí. Podařilo se prokázat vztah mezi námi sledovanými typy rizikového chování a osobnostními rysy vyhledávání zážitků a negativní myšlení. Toto zjištění by šlo využít pro další práci se žáky v rámci primární prevence.

Klíčová slova: rizikové chování - škála SURPS - užívání návykových látek - žáci základních škol - primární prevence

Abstract

In this bachelor thesis, I hypothesize whether a scale of personality traits that represent risk in terms of substance use, called SURPS, can predict some potential for risk taking behavior in adolescents.

Objective: The main goal was to determine whether the SURPS scale can predict the potential for risk taking behaviour in adolescents. and thus have an early detection for work with at-risk individuals.

Methods: In this study, I worked with data collected from a four-year prospective randomized, three-arm, controlled, prospective prevention study that took place in secondary schools and multi-year grammar schools from 2013 to 2017. Data was taken from the data that related to risk taking behavior and responses from the SURPS scale, and this data was then processed in MS Excel to examine the correlation between the risk taking behaviors and personality traits using graphs and the χ^2 test.

Results: The graphs and χ^2 calculation show that in most cases there is a statistically significant relationship between personality traits of negative thinking and experimental substance abuse towards risk taking behaviour. The other personality traits are only sporadically correlated with risky behavior.

Conclusion: In all cases studied, the results do not show a relationship between SURPS scores and the potential for risky behaviour, either because of the lack of a relationship between these variables or because of the low frequency response. We were able to demonstrate a relationship between the types of risk taking behavior we observed and the personality traits of experimental substance abuse and negative thinking. This finding could be used for further work with students in primary prevention.

Keywords: risk behaviour – SURPS scale – substance use – primary school students – primary prevention

Obsah

1	Úvod	3
2	Rizikové chování	4
2.1	Vymezení pojmu rizikové chování	4
2.2	Druhy rizikového chování	4
2.2.1	Delikventní chování a kriminalita	4
2.2.2	Rizikové zdravotní návyky	5
2.2.3	Rizikové sexuální chování	7
2.2.4	Prepatologické hráčství/hazardní hraní	8
2.2.5	Rizikové chování ve sportu a dopravě	8
2.3	Faktory ovlivňující rozvoj rizikového chování	9
3	Škála osobnostních rysů SURPS	11
3.1	Impulzivita	11
3.2	Negativní myšlení	12
3.3	Přecitlivělost	12
3.4	Vyhledávání vzrušení	12
3.5	Použití škály SURPS	13
4	Metodika	15
4.1	Cíl a výzkumné otázky	15
4.2	Typ výzkumu	15
4.3	Výzkumný soubor	15
4.4	Metody tvorby dat	16
4.5	Metody zpracování a analyzování dat	16
4.6	Etické aspekty výzkumu	17
5	Interpretace výsledků	18
5.1	Denní kouření v posledních 30 dnech	18
5.1.1	Negativní myšlení	18
5.1.2	Přecitlivělost	19
5.1.3	Impulzivita	20
5.1.4	Vyhledávání zážitků	20
5.2	Opilost v posledních 30 dnech	22
5.2.1	Negativní myšlení	22
5.2.2	Přecitlivělost	22
5.2.3	Impulzivita	24
5.2.4	Vyhledávání zážitků	25
5.3	Časté užití marihuany v posledních 30 dnech	26

5.3.1	Negativní myšlení	26
5.3.2	Přecitlivělost	27
5.3.3	Impulzivita	29
5.3.4	Vyhledávání zážitků	29
5.4	Užívání kokainu, pervitinu a heroínu v posledních 30 dnech	30
5.4.1	Užívání kokainu v posledních 30 dnech	31
5.4.2	Užívání pervitinu v posledních 30 dnech	32
5.4.3	Užívání heroínu v posledních 30 dnech	35
5.5	Hraní o peníze 2x a vícekrát během posledních 30 dnech	36
5.5.1	Negativní myšlení	36
5.5.2	Přecitlivělost	37
5.5.3	Impulzivita	38
5.5.4	Vyhledávání zážitků	39
5.6	Trávení času na sociálních sítích 6 a více hodin denně během posledních 30 dní	40
5.6.1	Negativní myšlení	40
5.6.2	Přecitlivělost	41
5.6.3	Impulzivita	41
5.6.4	Vyhledávání zážitků	43
5.7	Hraní PC her 6 a více hodin za den během posledních 30 dní	44
5.7.1	Negativní myšlení	44
5.7.2	Přecitlivělost	45
5.7.3	Impulzivita	46
5.7.4	Vyhledávání zážitků	47
6	Diskuze a závěr	49
	Literatura	51

Úvod

Rizikové chování a s ním spojené užívání návykových látek je součástí různých životních etap jedince. Dospívání je obdobím velkých změn, adolescent se z dětského světa začíná zařazovat do světa dospělých, začíná si vyhraňovat kým je, jaká je jeho osobnost. Názory a vliv autorit se dostávají do pozadí a adolescent upřednostňuje více své vrstevníky. Toto období je také obdobím experimentů, kdy se zkouší překračovat nastavené hranice společností. Jedním z druhů experimentů může být experimentování s návykovými látkami. V dnešní době máme kromě „klasických“ druhů rizikového chování také další kategorii a tou je on-line prostor. Ve kterém dnešní teenageři tráví stále více svého volného času. Aby se dostalo mladistvým kvalitní primární prevence, je důležité, se kromě druhů rizikového chování, také zabývat faktory, které se můžou podílet na výskytu rizikového chování, kdy jedním z těchto faktorů jsou právě osobnostní rysy jedince, kterými se budu zabírat v této bakalářské práci.

Bakalářská práce se zabývá predikcí potenciálního rizikového chování u žáků 9. tříd základních škol, a to dle získaného skóre na škále osobnostních rysů, které představují riziko z hlediska užívání návykových látek neboli škála SURPS (Substance Use Risk Personality Scale). Existují určité faktory osobnosti, které nepřímo podněcují k rizikovějšímu chování. Tato práce má za cíl se na tyto osobnostní faktory zaměřit, a dle získaných dat vypočítat, zda tento předpoklad platí i pro mladistvé, což by v budoucnu mohlo být použito, jako pomůcka pro primární prevenci s odhalením náchylnějších jedinců, na které by mohla být zaměřena individuální pozornost metodisty.

Práce je tvořena dvěma částmi, a to teoretickou částí a částí praktickou. Teoretická část popisuje rizikové chování jako takové a druhy rizikového chování a dále pak je přiblížena škála SURPS, jaké jsou použity otázky, na jaké faktory osobnostních rysů je zaměřena a jaké má potenciální využití v praxi.

Praktická část je tvořena popisnou statistikou, kdy každý mnou zkoumaný druh rizikového chování je doplněn tabulkou a grafy a ve většině případech ještě výslednou hodnotou χ^2 testu, se kterým jsem při výpočtech pracovala. Data pro tuto práci jsem získala z výzkumu, který probíhal v letech 2013–2017 na vybraných základních školách a byl úzce spjat s preventivním programem UNPLU-GGED a nPrevence.

Rizikové chování

2.1 Vymezení pojmu rizikové chování

Rizikové chování je multidisciplinární a sociální pojem, který si každá profese úže definuje podle své specializace (Širůčková, 2015). Medicínské obory vymezují rizikové chování jako faktor, který může ovlivnit zdraví či nemoc. Rizikové chování se v tomto pojetí považuje za faktor vedoucí k rozvoji nemoci či vedoucí k úmrtí (Širůčková, 2015). Sociální vědy definují rizikové chování jako porušení obecně přijímaných sociálních norem, kdy se zabývají, zda rizikové chování narušuje procesy ve společné interakci, emocionalitu a sociální vztahy jedince s jeho sociálním okolím. Takže ve své podstatě je rizikové chování takové chování, které nějakým způsobem negativně ovlivňuje sociální, zdravotní či psychické chování jedince, jeho zdravý vývoj, ale také se jedná o chování, kdy jedinec svým chováním ohrožuje své okolí (Širůčková, 2015).

2.2 Druhy rizikového chování

Jelikož je rizikové chování termínem pohyblivým, kdy každý vědní obor si ho definuje podle své specializace, jsou i druhy rizikového chování různorodé, a to na škále od společnosti tolerovaného chování až po chování na hranici hraničící s patologií. Dle Širůčkové (2015) se mezi rizikové chování řadí:

- Delikventní chování a kriminalita
- Rizikové zdravotní návyky
- Rizikové sexuální chování
- Prepatologické hráčství/hazardní hraní
- Rizikové chování ve sportu

V následujících podkapitolách se budu věnovat každému typu rizikového chování zvlášť.

2.2.1 Delikventní chování a kriminalita

Delikventní chování a kriminalitu v rámci rizikového chování mládeže můžeme rozdělit na dvě podkategorie, a to za a) na interpersonální agresivní chování, kam spadá šikana, násilné chování, týrání nebo rasová nesnášenlivost a diskriminace etnických menšin a za b) násilné chování, které je páčáno ve vztahu k hmotnému

majetku, jako je například krádež či vandalismus (Širůčková, 2015).

Z pohledu kriminologie se kriminalita mládeže dá rozdělit na:

- kriminalita mladých dospělých s věkovou hranicí 18 až 24 let
- kriminalita mladistvých, kde rozmezí věkové hranice je mezi 15 a 18 rokem
- kriminalita dětská, kdy pachatel není starší 15 let, jiný termín pro tuto kategorii kriminality je prekriminalita, spodní věková hranice zde není uvedena, ale velmi častým věkem, kdy se dítě dostává do problémů se zákonem, je věk 12 let.

Důležité je zmínit fakt že děti mladší 15 let není možné v České republice trestně stíhat, jelikož ještě nemají trestní odpovědnost, pokud se trestného činu dopustí jedinec mladší 15 let je používán termín čin jinak trestný. Je to dáno skutečností, že děti nejsou ještě natolik mentálně vyspělé, aby chápal nebezpečnost svého jednání.

Ze statistik můžeme vypožorovat, že mladistvý páchají jen určitý okruh trestných činů či činů jinak trestných, mezi časté činy patří vandalismus, drobné krádeže či činy spojené se šikanováním. O kriminalitě mládeže se také dá říci, že je to kriminalita situační, to znamená, že pachatelé si dopředu své činy nepřipravují a jednají spíše impulzivně.

Kriminalitu mládeže můžeme shrnout do pěti bodů:

- kriminalita mladistvých a dětská prekriminalita představuje pouze omezený okruh trestných činů, kdy převládají majetkové trestné činy
- činy proti zdraví, svobodě a lidské důstojnosti se vyznačují značnou brutalitou, jelikož děti si ještě neumí zcela uvědomit potenciál své síly a závažnost svého jednání
- věková hranice se postupně snižuje, průměrný věk, kdy se mladistvý dostane poprvé do rozepře se zákonem je 12 let
- pohnutky ke spáchání trestného činu jsou společensky závažné, dle kriminologických studií stoupá potenciál pro recidivu delikventního chování s nižším věkem pachatele
- pro společnost vykazují vysokou míru nebezpečnosti hlavně skutky, které jsou páchané ve skupinách (Vichlenda a Krček, 2011).

2.2.2 Rizikové zdravotní návyky

Jako další si blíže popíšeme okruh rizikového chování zaměřené na špatné zdravotní návyky. Jedná se o termín obsáhlý, pod nímž si můžeme představit plno aktivit. Spadá sem dle Širůčková (2015) například užívání návykových látek (alkohol, kouření, ilegální drogy, léky na předpis), špatné stravovací návyky (anorektické chování, přejídání), ale také nedostatečná pohybová aktivita či naopak nadměru pohybové aktivity.

V rámci tématu práce bych se podrobněji zaměřila právě na užívání návykových látek.

Užívání návykových látek jako druh rizikového chování, zcela naplňuje řečenou definici rizikového chování v úvodu této kapitoly. Užívání návykových látek negativně ovlivňuje jak zdraví jedince, tak jeho sociální vazby. Gabrhelík a kol. (MŠMT, 2010) poukazuje, že naplnění znaků závislostního chování se může lišit u adolescentů od dospělých jedinců. Důležité pro posouzení je, jaká látka je užívána, v jaké frekvenci a o jaký typ závislostního chování se jedná. Z hlediska frekvence můžeme rozlišit 5 typů užívání a to: Experimentální užívání – jedná se o jednorázové užití látky či nepravidelné málo opakované užití návykové látky. Riziko pro tento styl užívání tkví hlavně v neznalosti účinků drog, s tím je poté spojené riziko předávkování, vznik úrazu pod vlivem omamné látky nebo rozvoj zdravotních či psychických komplikací.

Dalším typem je užívání rekreační, kdy se jedná o příležitostné, ale častěji opakovatelné užívání psychotropní látky, bez prožívání negativních dopadů. Pro mladistvé to může představovat rizikovost v rozvoji delikventního chování.

Třetím typem je nadužívání, jiným termínem také rizikové užívání návykové látky, kdy se jedná o častější užívání, které může už mít dopad na zdraví jedince.

Dále tu máme problémové užívání neboli zneužívání, kdy se jedná o opakované užití návykové látky i přes negativní následky, které takové užívání jedinci způsobuje.

Posledním typem užívání dle frekvence je závislé (nutkavé) užívání drogy, kdy jedinec pravidelně užívá návykovou látku, přizpůsobuje užívání svůj život i přes negativní následky, kterými jsou například zhoršení fyzického stavu a sociálních vztahů. Vzniká po delší době užívání a můžeme ji rozdělit na závislost fyzickou a závislost psychickou. Kdy psychickou závislost způsobují všechny návykové látky, kdežto závislost fyzickou pouze některé látky (opiody, alkohol nebo benzodiazepiny) (MŠMT, 2010).

Dle Evropské školní studie o alkoholu a drogách (ESPAD) z roku 2019 můžeme zpozorovat pokles užívání tabáku, alkoholu i nelegálních látek u adolescentů. Ale i přes tento fakt má zkušenost s kouřením 54 % dotazovaných, z toho denně kouří zhruba 10 %. Alkohol někdy v životě užilo cca 95 % respondentů, rizikové pití alkoholu uvedlo skoro 12 % dotazovaných adolescentů. Zkušenosti s nelegálními látkami mělo k roku 2019 29,3 % oslovených adolescentů, kdy nejčastěji užívanou drogou bylo konopí (okolo 28 %) dále se na žebříčku zkušeností umístily těkavé látky (4,9 %), extáze (3,6 %), LSD (3,5 %), halucinogenní houby (2,5 %), pervitin, kokain (okolo 1,5 %) a opiáty (méně než 1 %) (Mravčík a kol., 2020).

Gabrhelík (2010) v příloze s názvem Návykové látky, v souboru Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních od MŠMT (MŠMT, 2010), poukazuje na potřebu odhalit problémy s užíváním návykové látky co nejdříve, aby se postiženému a jeho rodině dostalo pomoci co nejdříve a zároveň aby se chránili ostatní vrstevníci před stykem se závislým.

Užívání návykových látek sebou nese řadu varovných signálů, které můžeme rozdělit na tělesné: zarudnutí očí, mydriáza či myóza, pach z dechu dítěte nebo jeho oblečení, suché rty, zarudnutí nosu, neobvyklé krvácení z nosu, časté kolapsové stavy, malé modřinky, vpichy nebo popáleniny na prstech, motorický ne-

klid, únava, úbytek hmotnosti, zhoršení akné (Kalina a kolektiv., 2015). A dále je můžeme rozdělit na projevy psychické: náhlá změna osobnosti, kdy se například z pečlivého a tichého studenta stává student hlučný, neplní své povinnosti, změna nálady zdánlivě bez důvodu, změna v kvalitě a kvantitě spánku, změny ve stravovacích návycích anebo zanedbávání péče o sebe. Dalším signálem je změna výkonu ve škole a ztráta zájmu o dříve oblíbené aktivity a s tím spojená porucha učení a koncentrace. Zvýšená utajená komunikace s ostatními a zvýšená lhavost, posledním takovým poznávacím signálem je zvýšená potřeba peněz (MŠMT, 2010). Důležité je si tyto varovné signály dávat do souvislosti pomocí rozhovoru s podezřelým, kdy výše vypsané signály mohou předpovídat užívání návykových látek, ale také to mohou být jen doprovodné projevy puberty či jiné osobní událost v životě adolescenta (MŠMT, 2010).

Svůj podíl na vzniku závislosti mají rizikové a protektivní faktory. Kdy adolescent, u kterého převládají protektivní faktory nad těmi rizikovými je méně vystaven nebezpečí v podobě rizikového chování. Mezi hlavní protektivní faktory patří: silné a pozitivní vztahy v rodině a rodičovský monitoring, úspěch ve školních aktivitách, silné vazby s institucemi a dále pak přijetí konvenčních postojů a norem života bez užívání návykové látky. Mezi hlavní rizikové faktory se řadí: biologické predispozice, vliv sociálního prostředí, vnímání vlivu sociálního prostředí, nízké sebevědomí. Více o protektivních a rizikových faktorech je uvedeno v kapitole Faktory ovlivňující rozvoj rizikového chování.

Užívání návykových látek sebou nese i zdravotní a sociální rizika. Nejzávažnějšími problémy oproti dospělým uživatelům jsou: zaostávání jak v psychickém, fyzickém tak v sociálním vývoji, vysoké riziko vzniku závislosti, vyšší riziko kriminálního a nebezpečného jednání, riziko těžké otravy, vysoké riziko psychických poruch, a vysoké riziko smrti (Kalina a kolektiv., 2015).

2.2.3 Rizikové sexuální chování

Mezi rizikové sexuální chování se řadí: předčasné zahájení pohlavního života, zvýšené sledování pornografie, promiskuita a vysoká frekvence pohlavních styků, prostituční chování, nechráněný pohlavní styk, prezentování vlastních erotických materiálů, předčasné mateřství a rodičovství (MŠMT, 2010).

Jedinec může rizikové sexuální chování negativně ovlivňovat, kdy se negativně projevuje na vývoji jeho psychiky, dochází k posunutí hodnot, emoční oploštělosti nebo si jedinec posiluje manipulativní sklony, je ovlivněna oblast psychologicko-sexuální, kdy jedinec může více preferovat patologické sexuální praktiky, virtuální sex, pornografii a také může mít nevyhraněnou sexuální orientaci. Ze zdravotního hlediska je ohrožen pohlavně přenosnými chorobami z nechráněného pohlavního styku a rizikem brzkého otěhotnění. Rizikové sexuální chování také zasahuje do oblasti sexuální, kdy dochází k navazování neadekvátních sociálních vazeb, a ztrácí se vztahy zdravé se svými vrstevníky a také rodinné vztahy (MŠMT, 2010).

Projevy sexuální deviace je potřeba podchytit včas, aby se včas zahájila adekvátní pomoc a zamezilo se tak budoucímu páchání trestné činnosti. Dle Jonášové (MŠMT, 2010) existují 3 hlavní ukazatele, kdy už se jedná o rizikové chování a okolí by mělo zasáhnout a to sice: 1. dítě sexuální praktiky neprovádí v soukromí, 2. je zde podezření že při něm ubližuje sobě nebo ostatním a za 3. pokud se ze sexuálního chování stane chování nutkavé a dítě dává této činnosti

přednost před ostatními povinnostmi.

Mezi hlavní signály, které nás mohou upozornit na rizikové sexuální chování jsou: nutkavá masturbace, atypický sexuální vývoj, nárůst fyzické agrese, což je charakteristické zejména pro chlapce, pro dívky je typická agrese vůči sobě (sebepoškozování), dalšími projevy jsou noční pomočování i po 12 roce života, krutost ke zvířatům a také žhářství (MŠMT, 2010).

2.2.4 Prepatologické hráčství/hazardní hraní

Hazardní hraní je takové jednání, při kterém jedinec dobrovolně investuje své peníze a majetek s vidinou rychlého zisku. Dále ho můžeme charakterizovat jako opakované hraní hazardních her, které hráči způsobuje negativní následky jak po finanční stránce, tak po stránce sociální a zdravotní. Problémové hraní spadá do kategorie závislosti na procesech (MŠMT, 2010).

Pokud budeme o hazardním hraní hovořit ve vztahu s dětmi, bude se vždy jednat o rizikové chování, jednak proto, že je pro osoby mladší 18 let zakázané a jednak pro zrychlený rozvoj závislosti s negativním dopadem na rozvoj jejich osobnosti (MŠMT, 2010). Dle poslední studie ESPAD zůstává počet mladistvých hazardních hráčů zhruba na stejné úrovni, kdy cca 10 % dotazovaných studentů uvádí, že v posledních 12 měsících hráli nějaký typ hazardních her (Mravčík a kol., 2021).

Mezi typické signály, že adolescent hazardně hraje, patří dle Maierové a Charvátka ((MŠMT, 2010): lhaní, nápadně zvýšené utrácení peněz, chlubení se výhrou, používání gamblerského slangu, krádeže doma i ve škole, myšlenky na hru, potíže s adaptací, závislost na počítačových hrách a internetu, finanční problémy, trestná činnost. Dále sem patří signály psychické, podobné těm, které jsme si jmenovali v kapitole návykové látky (MŠMT, 2010).

2.2.5 Rizikové chování ve sportu a dopravě

Přestože je sport pro děti a mládež přirozenou činností, která pozitivně ovlivňuje jejich rozvoj, může být i zastíněna negativními vlivy ve formě užívání dopingu, projevů agrese či nerespektování pravidel. Tyto naučené návyky z dětství se pak mohou přenést i do dospělosti. (Slepička a Mudrák, 2013) jako hlavní důvod užívání dopingu uvádí, potřebu zlepšit fyzické funkce, které potřebuje mladistvý pro svůj výkon v souladu s psychologickým tlakem okolí na dosažení úspěchu. Mnohé studie také uvádějí další psychologické faktory, jako je nízké sebevědomí, úzkost, školní výsledky, sociální status adolescenta (Slepička a Mudrák, 2013).

Mezi další podkategorii rizikového chování ve sportu patří projevy násilí. Agrese se vyskytuje zejména ve sportech s přímým fyzickým kontaktem. Mezi faktory podmiňující vznik agrese během sportu se řadí nahromaděná energie, drive či frustrace viz Slepička a Mudrák (2013). Dále se bere v potaz agresivita, která je pro určitý sport žádoucí a je ještě v mezích pravidel, a agresivita která je už nad rámec těchto pravidel a jedinci má přinést pozitivní výsledky, i přes zranění soupeře (Slepička a Mudrák, 2013).

S tímto tématem je také spojováno provozování rizikových sportů, kdy na rozdíl od extrémních sportů dotyčný vědomě hazarduje se svým životem nebo s životy ostatních. Jedná se o různé aktivity, podobné kaskadérským kouskům,

počítačovému či komiksovému jednání. Není výjimkou, že aktéři jsou pod vlivem návykové látky a často si své jednání dokumentují (Kučelková, 2015). Mezi takovéto aktivity mohou pro představu patřit např. závody na motorovém vozidlu při běžném silničním provozu, extrémní sjezdy na kolech, skákání do neznámé vody, horolezectví bez jištění, krádeže pro zábavu, skákání ze střech domů, jízda mezi vagóny metra či tramvaje nebo také falešné poplašné telefonáty (Kučelková, 2015).

2.3 Faktory ovlivňující rozvoj rizikového chování

V oblasti primární prevence rozlišujeme faktory rizikové a faktory protektivní. Rizikové faktory představují různé činitele, které se podílejí na rozvoji rizikového chování. Protektivní neboli faktory ochranné, jsou ty faktory, které naopak zmírňují dopad faktorů rizikových.

Jak faktory rizikové, tak protektivní můžeme rozdělit do pěti systémů a to sice: biologický (RF- alkoholismus v rodině, PF- jedinec s vysokou inteligencí), sociální (RF- nízký socioekonomický status, PF- soudržná rodina, pozitivní vzor mezi dospělými, příznivá lokalita), percipované prostředí (RF- modely rizikového chování v okolí jedince, PF- modely obvyklého chování a kontrola rizikového chování), systém osobnosti (RF- nízké sebehodnocení, sklon riskovat, PF- negativní postoj k rizikového chování, přítomná hodnota zdraví a úspěchu) a systém chování (RF- školní neúspěchy, problémové užívání návykové látky, PF- školní zájmové aktivity, zbožnost) (Charvát a Nevoralová, 2015). Charvát s Nevoralovou (2015) poukazují na to, že přítomnost rizikového faktoru nemusí automaticky znamenat, že se u jedince rozvine nějaký druh rizikového chování, ale taky naopak, že přítomnost protektivních faktorů jedince nemusí chránit před rozvojem rizikového chování a jeho dopadu na jeho život. Nato navazuje i popis modelů resilience od Fergus a Zimmerman (2005), kdy model kompenzační resilience poukazuje na to, že protektivní faktor působí v opačném směru než faktor rizikový a má v tom případě přímý efekt na rizikové chování bez ohledu na faktor rizikového chování. Další model je ochranná resilience, při které má protektivní faktor nepřímý účinek na rizikové chování, kdy pouze pomáhá mírnit účinky rizikového chování. Pro představu uvedený příklad ze výkladového slovníku školní prevence rizikového chování, adolescent, který nemá v rodičích dostatečnou podporu a dohled, což je druh rizikového faktoru, může buď najít jinou dospělou osobu, která tento úkol bude zastávat a u jedince se rizikové chování nevyvine, nebo adolescent takovou osobu, která v jeho životě plní ochrannou funkci, nemá a může se tak u něj rozvinout rizikové chování, třeba ve formě delikventního chování (Charvát a Nevoralová, 2015). Třetím posledním modelem resilience dle Fergus a Zimmerman (2005) je resilience z odolňující, která se vyznačuje tím, že expozice velmi nízkých nebo velmi vysokých rizikových faktorů může představovat riziko s negativními důsledky, ale střední úroveň rizika může mít naopak na jedince pozitivní vliv.

Faktory působí všude tam, kde se jedinec nachází a komunikuje, ale pro jednodušší pochopení lze působení faktorů rozdělit do šesti oblastí: individuální, rodinná, vrstevnická, školní a pracovní oblast, komunitní a oblast společnosti a životního prostředí (Charvát a Nevoralová, 2015).

Jessor (2008) ve své studii zobecnil faktory do 3 typů: protektivní – pozitivní

model, kontrola a podpora, rizikové – negativní model, příležitost a náchylnost. Také poukazuje, že každý z těchto faktorů může být proměnlivý, to znamená, že v jedné situaci může být podpora kamarádů protektivním faktorem a v situaci jiné se ale může jednat o faktor rizikový (Jessor, 2008).

Z výše uvedených systémů (biologický, sociální, chování, osobnosti a percipované prostředí) má nejvyšší vliv na rozvoj rizikového chování u jedince percipované prostředí, tedy to, jak jedinec vnímá svoje okolí, jak hodnotí vztahy s dospělými i se svými vrstevníky. Vnímání prostředí jako faktor pro rozvoj rizikového chování nastává hlavně v období adolescence, kdy jedinec více vzhlíží ke svým vrstevníkům než k dospělým, rizikové chování může nastat, pokud nedochází ke kontrole chování adolescenta rodiči, a naopak dochází k ovlivnění přáteli, kteří se sami rizikově chovají (Širůčková, 2015). Naopak systémy jako jsou biologický a systém sociálního prostředí mají jen nízký vliv na rozvoj rizikového chování u jedince. Můžou rizikové chování rozvinout až po tom, co si je jedinec začne sám vnímat a hodnotit (Širůčková, 2015).

Škála osobnostních rysů SURPS

Škála SURPS neboli škála osobnostních rysů představující riziko z hlediska užívání návykových látek je screeningová metoda, která se zaměřuje na čtyři rizikové rysy osobnosti, které mohou představovat potenciál pro abúzus návykových látek (Dolejš a kol., 2012).

Tato škála byla představena roku 1999 na výročním setkání RSA (Research Society on Alcoholism) v Santa Barbara v Kalifornii a o dva roky později také ve Velké Británii v Leedsu na výročním sympoziu SSA (Society for the Study of Addiction) jejími autorkami Patricia A. Woicik a Patricia J. Conrod, dále pak Sherry H. Steward a Robert O. Pihl. Českou verzi překladu koordinoval PhDr. Martin Dolejš Ph.D. (2012) s odborným vedením studie doc. PhDr. Vladimírem Řehanem a doc. PhDr. Michalem Miovským, Ph.D.

Přestože v minulosti byla škála používaná ve výzkumu dospělých žen, které jsou závislé (Conrod a kol., 2000) a dále pak pro výzkum uvězněných žen (Brunelle a kol., 2009), dnes je tato screeningová metoda hlavně metodou určenou pro primární prevenci, kdy může pomoci jednak psychologům a adiktologům, tak výchovným poradcům s vyhledáváním jedinců s určitými rysy osobnosti, které mají potenciál pro rozvoj rizikové chování (Dolejš a kol., 2012).

Škála je zaměřena na čtyři osobnostní rysy a to: negativní myšlení (Hopelessness, H), impulzivitu (Impulsivity, IMP), přecitlivělost (Anxiety Sensitivity, AS) a vyhledávání vzrušení (Sensation Seeking, SS). Tyto subškály byly vyselektovány pomocí studie, která probíhala s pomocí obsáhlé testové baterie skládající se z 10 metod zaměřených na osobnostní dotazníky a inventáře, které posuzují klinické symptomy, tato testová baterie byla poté podávána uživatelům návykových látek, kdy posléze se pomocí faktorové analýzy vyseletovaly čtyři nezávislé výše zmíněné faktory (Dolejš a kol., 2012). V dalších odstavcích se na každý z faktorů zaměřím zvlášť.

3.1 Impulzivita

Dle Dolejš a Orel (2017) se za impulzivitu považuje takové jednání, kdy jedinci realizují předem neplánované a nedomyšlené aktivity, které jsou pro samotného aktéra nebo pro jeho okolí rizikové, tudíž impulzivitu můžeme vnímat jako nerozvážené, rizikové chování a jednání. V naší populaci má impulzivita normální zastoupení, to znamená, že každý z nás má v sobě určité zastoupení impulzivity, kdy udělá něco bez předchozího rozmyslu (Dolejš a Orel, 2017).

Za patologické chování můžeme považovat poruchy impulzivity, kdy dle Kalina a kolektiv. (2015) jsou poruchy impulzivity charakterizovány zvýšeným napětím či vzrušením před provedením samotného impulzivního činu, který je doprovázen

radostí, uspokojením se a úlevou v době, kdy je čin realizován. Dále pak Kalina a kolektiv. (2015) udává, že poruchy kontroly impulzivity jsou spjaty s mechanismy pozitivního posilování, kdy aktér upřednostňuje malou okamžitou odměnu místo větší odměny, kterou by získal za delší čas, v tomto patologickém ději není aktér schopen své odměnění se, odložit.

V dotazníku SURPS je na impulzivitě zaměřeno 5 otázek (viz kapitola Použití škály SURPS).

3.2 Negativní myšlení

Negativní myšlení z angličtiny hopelessness je definováno slovníkem Americké psychologické asociace APA (VandenBos, 2015) jako: pocit, že člověk nezažije pozitivní emoce nebo nedojde ke zlepšení jeho stavu. Beznaděj je častá u těžkých velkých depresivních epizod a jiných depresivních poruch a často se podílí na sebevraždách a pokusech o sebevraždu (pozn: překlad autora) (VandenBos, 2015). Dle Dolejš a kol. (2012) je zvýšené skóre ve škále SURPS předpoklad ke zvýšenému užívání návykových látek typu analgetik, léků na předpis či alkoholu, kdy jsou pro uživatele nástrojem sebemedikace.

Ve škále SURPS je negativnímu myšlení věnováno 7 položek.

3.3 Přecitlivělost

Volně přeloženo z anglického spojení anxiety sensitivity ze slovníku APA (VandenBos, 2015) jako strach z pocitů spojených s úzkostí kvůli přesvědčení, že budou mít škodlivé následky. Například jedinec s vysokou mírou přecitlivělosti bude pravděpodobně považovat pocit závratě za známku blížící se nemoci nebo mdloby, zatímco jedinec s nízkou mírou přecitlivělosti bude považovat tento pocit jednoduše za nepříjemný. Výzkumy přecitlivělosti nám naznačují, že přecitlivělost může být rizikovým faktorem pro rozvoj panické ataky či panických poruch (pozn: překlad autora) (VandenBos, 2015). Ve škále SURPS je na téma přecitlivělost zaměřeno celkem 5 otázek, které podle Dolejš a kol. (2012) mají pozitivní vztah i k tématům jako je zvládání stresu a úzkosti. Jedinci s vysokou mírou přecitlivělosti mohou, stejně jako tomu bylo u faktoru negativní myšlení, využít návykové látky jako nástroj sebemedikace (Dolejš a kol., 2012).

3.4 Vyhledávání vzrušení

Posledním faktorem škály SURPS je vyhledávání vzrušení neboli Sensation seeking, tento výraz si můžeme vyložit jako tendence vyhledávat a zapojovat se do vzrušujících aktivit, které nám přinášejí vzrušení a zvýšenou stimulaci. Obvykle má podobu vysoce stimulujících aktivit, které jsou spojeny s určitou mírou nebezpečí, může se jednat například o seskok padákem nebo řízení závodního auta (pozn: překlad autora) (VandenBos, 2015). Faktor vyhledávání vzrušení je spjat s pozitivním posílením, kdy se autorky škály Woicik a kol. (2009) domnívají, že jedinec vyhledává vzrušení i v experimentálním, excesivním a také v nekontrolovatelném užíváním návykových látek, pro jedince s vysokým skórováním v této

subškále je typické užívání více návykových látek najednou a s vyšší frekvencí užívání. Ve škále SURPS je faktorů vyhledávání vzrušení věnováno 6 otázek.

3.5 Použití škály SURPS

Škála SURPS je metoda založená na principu tužka/papír, jedná se o screeningovou metodu, která by mohla řadě profesí pomoci s odhalením výše potenciálu pro rizikové chování u různých typů osobností. Nástroj lze využít jak v individuálním sezení, tak ve skupině, kdy vyplnění dotazníku, který obsahuje 23 otázek by nemělo překročit 15 minut. Před začátkem vyplňování je důležité správně vysvětlit princip zaznamenávání odpovědí do záznamu. Kdy dotazovaný má před sebou 23 otázek společně s číselnou škálou, kdy 1 znamená rozhodně nesouhlasím, 2 nesouhlasím, 3 souhlasím a 4 rozhodně souhlasím. Dotazovaný poté odpoví, která ho významně vystihuje nejvíce zaškrtně. Pokud nenajde odpověď, která by seděla přesně na jeho osobnost, je potřebné zaškrtnout odpověď, která se alespoň přibližuje jeho pocitu. Vizualizaci dotazníku s otázkami a číselnou škálou nalezneme v příloze 1.

Hodnocení dotazníku, jeho popis jsem pro účely této práce čerpala z testové příručky pro škálu osobnostních rysů, kterou pro českou populaci vytvořil PhDr. Dolejš a kol. (2012).

Po zkontrolování odpovědí, zda nějaká nechybí se začíná vyhodnocovat samotný dotazník, kdy každý z faktorů (negativní myšlení, přecitlivělost, impulzivita, vyhledávání vzrušení) má své vlastní bodové ohodnocení. Negativní myšlení: maximální počet bodů, který dotazovaný může v této subškále získat je 28 a minimum je 7. Otázky pro tuto subškálu jsou 1 (Jsem spokojený/á), 4 (Jsem šťastný/á), 7 (Věřím, že mám před sebou slibnou budoucnost), 13 (Jsem hrdý/á na to, co jsem dokázal/a), 17 (Mám pocit, že nejsem úspěšný/á), 20 (Cítím se příjemně) a 23 (Do budoucna hledím s velkým nadšením), kdy dotazovaný získává 4 body za odpověď rozhodně nesouhlasím, 3 body za odpověď nesouhlasím, 2 body, když odpoví souhlasím a 1 bod za odpověď zcela souhlasím, otázka č.17 se hodnotí trochu jinak, bodové hodnocení je opačné tudíž 4 body za rozhodně souhlasím, 3 za souhlasím, 2 za nesouhlasím a 1 bod za odpověď rozhodně nesouhlasím.

Pro subškálu přecitlivělost je maximální bodové ohodnocení 20 bodů a minimální 5 bodů, jsou v ní zahrnuty otázky 8 (Pocit závratí či omdlení mi nahání hrůzu), 10 (Děsí mě, když cítím, že se mi mění srdeční tep), 14 (Když jsem hodně nervózní, dostávám strach), 18 (Dostávám strach, když zažívám neobvyklé tělesné pocity a vjemy) a 21 (Děsí mě, když nejsem schopen/schopna se soustředit na to, co mám dělat), kdy udělování bodů je stejné jako v případě negativní myšlení u otázky č.17, kdy za odpověď rozhodně souhlasím jsou 4 body, a tak to pokračuje až do 1 bod za odpověď rozhodně nesouhlasím

Impulzivita má maximální i minimální počet bodů stejný jako přecitlivělost, maximum 20 a minimum 5, a hodnocení je také stejné. Tato subškála se skládá z otázek 2 (Často něco řeknu dřív, než si to rozmyslím), 5 (Často se dostávám do situací, kterých později lituji), 11 (Obvykle nejednám bezmyšlenkovitě), 15 (Jsem celkově impulzivní člověk) a 22 (Mám pocit, že se musím chovat manipulativně, abych dosáhl/a toho, co chci).

Poslední subškála je vyhledávání vzrušení, která má maximum bodů 24 a

minimum 6, hodnocení je stejné jako u předešlých dvou subškálách. Skládá se z otázek 3 (Chtěl/a bych skákat padákem), 6 (Užívám si nové a vzrušující zážitky, i když jsou nekonvenční), 9 (Rád/a dělám věci, které mi trochu nahánějí hrůzu), 13 (Jsem hrdý/á na to, co jsem dokázal/a), 16 (Jde mi o zážitek jako takový, i když je to něco nezákonného) a 19 (Líbilo by se mi dělat dlouhé túry v drsné a neobydlené krajině).

Metodika

4.1 Cíl a výzkumné otázky

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, zda je možné, dle získaných dat ve škále SURPS, předvídat potenciál pro rizikové chování žáků 9. tříd základních škol. Výzkumná otázka:

- Lze pomocí škály SURPS předvídat potenciál pro rizikové chování?

4.2 Typ výzkumu

Jednalo se o čtyřletou randomizovanou, tříramennou, kontrolovanou, prospektivní preventivní studii na základních školách a víceletých gymnáziích (Gabrhelík, 2016). Ta probíhala od roku 2013 do roku 2017. V roce 2013 se začínalo se sběrem dat pomocí pretestu, následovala první intervence Unplugged ve školním roce 2013/2014, další vlny sběru dat byly realizovány vždy na konci školního roku a následně na začátku následujícího školního roku, kdy poslední sběr dat proběhl v roce 2017 (Gabrhelík, 2016). Rodiče zúčastněných dětí dotazník měli vyplnit 2x během celé studie, a to na podzim roku 2013 a opět na podzim roku 2015, kdy se nebralo v potaz, zda dotazník vyplní otec nebo matka (Gabrhelík, 2016).

4.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl primárně tvořen dětmi oslovených základních škol a víceletých gymnáziích ve věku 11-15 let. Hlavní výběrovou jednotkou byla škola, kdy podmínka pro účast byla ochota školy a nepodstoupení žádné lekce Unplugged před začátkem výzkumu. Výběr škol byl náhodný. Oslovovaly se školy v Praze, v Brně, Brno – venkov a dále pak školy na Přerovsku a v Hranicích na Moravě. Studie se nakonec zúčastnilo celkem 72 škol a 2571 studentů (Gabrhelík, 2016). Celkový soubor dětí byl následně rozdělen ještě do 3 skupin, a to sice do Intervenční skupiny 1, kde děti podstupovali intervenci jak Unplugged tak intervenci primární prevence nPrevenci, Intervenční skupina 2 se zúčastnila pouze primárně preventivního programu Unplugged. Další skupina byla čistě kontrolní, kdy se žáci žádné intervence neúčastnili (Gabrhelík, 2016). Sekundárně se také pracovalo ve výzkumu s rodiči zapojených dětí.

4.4 Metody tvorby dat

Data pro výše uvedený výzkum byla sbírána pomocí dotazníkových a testovacích nástrojů. Kdy se pracovalo s autoevaluačním dotazníkem pro děti, který děti vyplňovaly online ve škole, pomocí počítače s připojením k internetu. Vyplnění dotazníku trvalo přibližně 45 minut. Tento autoevaluační dotazník pro děti se skládal ze tří částí, kdy první byla zaměřena na základní epidemiologické a behaviorální ukazatele, druhá část poté na postoj k drogám a užívání a třetí část byl dotazník Posílení rodiny – verze pro děti (Gabrhelík, 2016). Žáci také vyplňovali po každé lekci Unplugged zpětnovazební dotazník, který umožňoval sledování expozice a response (Gabrhelík, 2016). Dále rodiče vyplňovali svůj autoevaluační dotazník, a to tentokrát pomocí metody tužka – papír. Kdy se jednalo o dotazník Posílení rodiny – verze pro rodiče. Poté byla data z dotazníků zapisována ručně do MS Excel (Gabrhelík, 2016).

4.5 Metody zpracování a analyzování dat

Zpracovávání dat probíhalo v programu Microsoft Excel. Nejdříve jsem ze všech získaných dat, která mi poskytl vedoucí této práce, vyseletovala ta data, která jsem potřebovala pro zobrazení vztahu rizikového chování vs. SURPS a to sice, druh rizikového chování, kdy jsem se zaměřila na denní kouření v posledních 30 dnech, opilost v posledních 30 dnech, časté užití marihuany v posledních 30 dnech, užití kokainu, heroinu nebo pervitinu v posledních 30 dnech, dále pak na hraní o peníze více jak 2x za posledních 30 dnů, trávení na sociálních sítích více jak 6 hodin denně a hraní her na PC více jak 6 hodin denně. Položky osobnostních rysů (negativní myšlení, přecitlivělost, impulzivita a vyhledávání zážitků) jsem ještě rozřadila na dolní pásmo, střední pásmo a horní pásmo, a to dle vyšlé hodnoty v otázkách ze SURPS, kdy pro každou z položek byla dolní, střední a horní hranice v jiném měřítku, dle příručky pro vyhodnocení SURPS (Dolejš, 2012). Jako další jsem zjišťovala vztah právě mezi zmíněnými druhy rizikového chování a osobnostními rysy, a to za pomoci chí – kvadrátu neboli χ^2 testu, který nám zjišťuje, zda existuje statisticky významný vztah mezi dvěma proměnnými. χ^2 test jsem počítala následujícím postupem: nejdříve jsem si spočítala součty řádku rizikového chování, kdy jsem počítala zvlášť řádek pro ano a zvlášť řádek pro ne (v tabulce zvýrazněno modře). Dále jsem si spočítala součty sloupců: dolní pásmo, střední a horní (v tabulce zvýrazněno oranžově). A nakonec jsem sečetla všechny prvky, které tvořily danou tabulku (v tabulce zvýrazněno zeleně) (viz tabulka č. 1).

		NEGATIVNÍ MYŠLENÍ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Denní kouření v	ano	5	50	25	80
	ne	145	944	191	1280
		150	994	216	1360

Tabulka 1: tabulkový příklad

Po získání těchto hodnot jsem vytvořila další tabulku pro výpočet teoretických

četností, kdy jsem pracovala se vzorcem $e_{ij} = (n_i * n_j) / n$, kdy n_i byly hodnoty součinu řádku, v tabulce č.1 modře, n_j byly hodnoty sloupců, v tabulce č.1 zeleně a n byl součet všech prvků v tabulce č.1 (zeleně).

teoretická četnost		NEGATIVNÍ MYŠLENÍ		
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo
Denní kouření v	ano	8,823529	58,47059	12,7058824
	ne	141,1765	935,5294	203,294118

Tabulka 2: tabulkový příklad

Jako další hodnotu pro výpočet χ^2 testu jsem potřebovala zjistit testovací kritérium, které jsem vypočítala dle vzorce $K_{ij} = (n_{ij} - e_{ij})^2 / e_{ij}$, kdy n_{ij} byla hodnota z počáteční tabulky č.1, e_{ij} byla hodnota z tabulky teoretické četnosti (hodnota z počáteční tabulky pro odpověď ano byla 5, takže $(5-8,83)^2 / 8,83$, kdy 8,83 je hodnota teoretické četnosti pro odpověď ano).

Testovací kritérium		NEGATIVNÍ MYŠLENÍ		
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo
Denní kouření v	ano	1,656862745	1,227127471	11,895697
	ne	0,103553922	0,076695467	0,7434811

Tabulka 3: tabulkový příklad

Poté, co jsem získala hodnotu testovacího kritéria, jsem mohla pokračovat k výpočtu χ^2 testu, kdy jsem do příkazového řádku zadala SUMU a všechny prvky v tabulce testovací kritérium. Z výsledné hodnoty jsem poté vypočítala pravděpodobnost, při které by hodnota χ^2 testu nastala vlivem právě osobnostních rysů, pravděpodobnost jsem vypočítala pomocí excelové funkce CHIDIST, při které se použila hodnota χ^2 testu a počet stupňů volnosti, což je počet variant (dolní pásmo, střední pásmo, horní pásmo, minus 1). Dále jsem vytvářela pomocí Microsoft Excel grafy. Kdy jsem ke grafickému vyjádření vztahu mezi druhem rizikového chování a SURPS použila procentuální skládaný sloupcový graf.

4.6 Etické aspekty výzkumu

S daty, které jsem v práci využila, jsem pracovala se souhlasem vedoucího práce. Samotná studie byla schválena etnickou komisí Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Účast respondentů byla dobrovolná, doprovázená jak souhlasem dotyčného respondenta (resp. žáka oslovené základní školy), tak jeho zákonným zástupcem. Dotazníky pro žáky byly získávány a shromažďovány v on-line prostředí, ke kterému měl přístup pouze vedoucí projektu, data byla anonymní, zakódovaná jedinečným kódem pro každého žáka. Dotazníky v papírové podobě získané od rodičů, byly zapečetěné v obálce, se kterými pracoval opět vedoucí projektu.

Interpretace výsledků

V této kapitole budu popisovat výsledky práce. Kdy pro popis použiji grafické znázornění, a to pomocí kumulovaných grafů z programu Microsoft Excel. Pro každý druh rizikového chování a rysů osobnosti budu mít jednotlivý graf. Kdy na ose X se nachází rozdělení na dolní, střední a horní pásmo SURPS, sloupce grafů jsou složeny z odpovědí ANO (modrá brava sloupce) a odpovědí NE (červená brva sloupce), ve sloupcích se také pro rychlejší zorientování nachází hodnota počtu odpovědí. Osa Y je potom tvořena procentuální škálou od 0 % do 100 %. V následujících podkapitolách budu vyšlé hodnoty blíže představovat.

5.1 Denní kouření v posledních 30 dnech

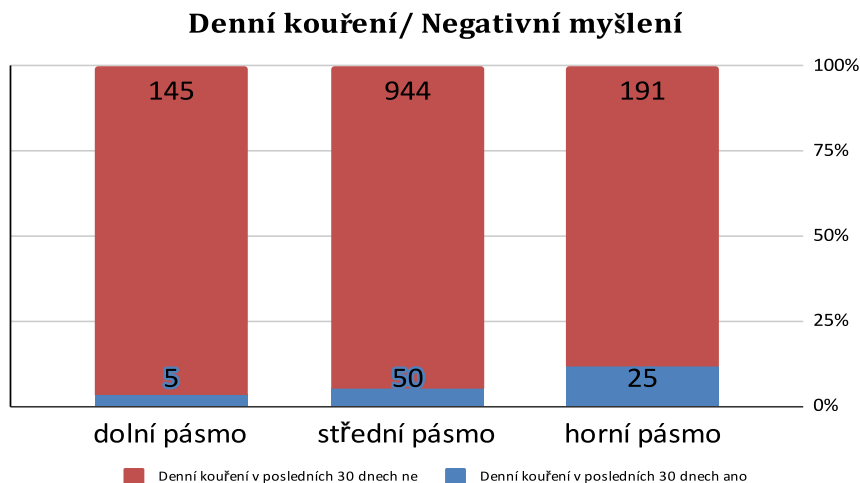
5.1.1 Negativní myšlení

V této kategorii bylo z celkového počtu odpovědí (1840) 80 pro ANO z toho v dolním pásmu jich denní kouření potvrdilo 5, ve středním 50 a v horním 25, odpověď NE uvedlo 1280 kdy 145 se nacházelo v dolním pásmu SURPS 944 ve středním a 191 odpovědí NE bylo z horního pásmo SURPS. Zbytek dotazovaných respondentů na tuto otázku neodpovědělo vůbec.

		NEGATIVNÍ MYŠLENÍ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Denní kouření v	ano	5	50	25	80
	ne	145	944	191	1280
		150	994	216	1360

Tabulka 4: Denní kouření/Negativní myšlení

Z údajů z tabulky č. 1 jsem následně vytvořila kumulovaný graf, ze kterého je na pohled viditelný vztah mezi negativním myšlením a praktikováním denního kouření. Kdy v dolním pásmu odpověď ANO představuje cca 3,4 %, ve středním pásmu už je hodnota vyšší a to sice 5,2 % a v horním hodnota ANO dosahuje cca 13 %. Pro zkontrolování hypotézy, zda negativní myšlení ovlivňuje denní kouření jsem použila metodu χ^2 kvadrátu, jehož postup jsem popsala v kapitole výše. Hodnota χ^2 testu mi v tomto případě vyšla 0,004, což se prezentuje jako vysoce statisticky významné.

Obrázek 1: Graf č. 1.1

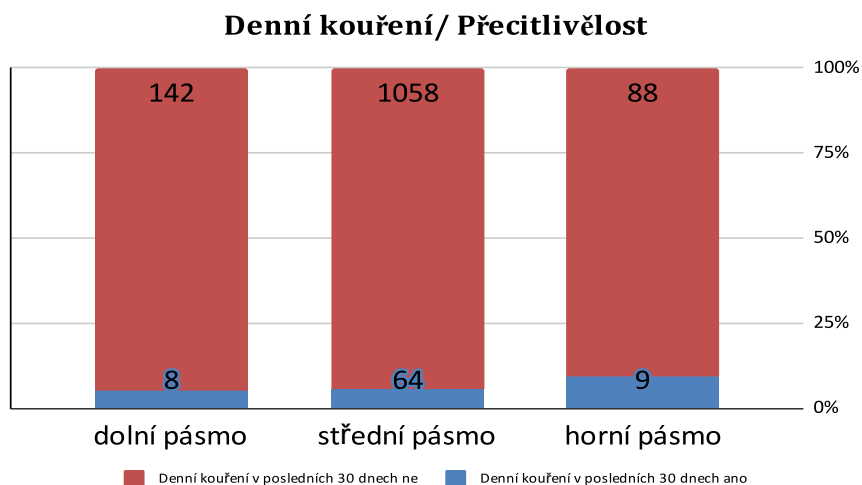
5.1.2 Přecitlivělost

Kategorie SURPS přecitlivělost měla v dolním pásmu odpověď pro ANO 8, pro NE 142, ve středním 64 (ANO) a 1058 (NE) a v horním pásmu ANO uvedlo 9 respondentů a NE 88 (z celkových 1840). Zbytek respondentů na tuto otázku neodpovědělo.

		PŘECITLIVĚLOST			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Denní kouření v	ano	8	64	9	81
	ne	142	1058	88	1288
		150	1122	97	1369

Tabulka 5: Denní kouření/přecitlivělost

Z těchto údajů, vyšel graf č. 1. 2, který na první pohled může vypadat stejně jako graf č. 1.1, tedy že hodnoty stoupají, ANO má cca 5,3 % v dolním pásmo, 5,7 % v pásmu středním a 9,2 % v horním pásmu, a tudíž je hypotéza vlivu přecitlivělosti na denní kouření také potvrzena. Ale po zkontrolování statistické významnosti pomocí testu χ^2 jsme získali hodnotu pravděpodobnosti 0,35, což se nedá považovat za statisticky významné, statisticky významné jsou jen ty hodnoty, které jsou nižší, než 0,05. Zkreslení je způsobeno nerovnoměrným počtem odpovědí v pásmech, kdy v dolních celkový počet odpovědí je 150, ve středním 1122 a v horním pouze 97.

Obrázek 2: Graf č. 1.2

5.1.3 Impulzivita

Výsledky pro sekci impulzivitu byli následující: z 1840 odpovědí bylo 83 pro ano, z toho v dolním pásmu bylo odpovědí 10, ve středním 65 a v horním 8. Odpovědi pro ne bylo celkem 1289, v dolním pásmu jejich hodnota činila 264, ve středním 911 a v horním 114. Zbytek respondentů na tyto otázky neodpověděl.

		IMPULZIVITA			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Denní kouření v	ano	10	65	8	83
	ne	264	911	114	1289
		274	976	122	1372

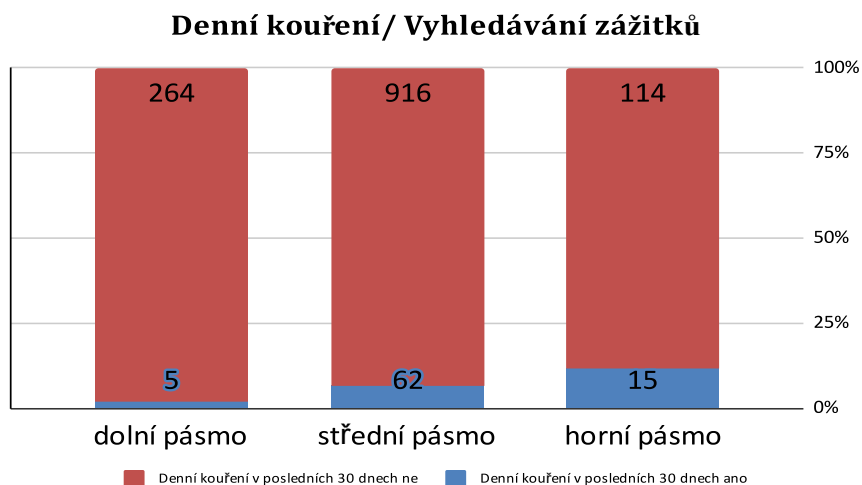
Tabulka 6: Denní kouření/Impulzivita

Z výsledných hodnot vyšel graf, ze kterého je patrné, že zde při těchto odpovědích žádný vztah mezi denním kouřením a impulzivitou není. Pro kontrolu byl proveden test χ^2 , který vyšel $p=0,17$, což tento vztah činí statisticky nevýznamným.

5.1.4 Vyhledávání zážitků

Ze 1840 odpovědí bylo v kategorii SURPS vyhledávání zážitků pro odpověď ANO celkem 82 odpovědi, z toho 5 jich bylo v části dolní pásmo, 62 ve středním pásmu a 15 v pásmu horním. Odpovědi NE bylo celkem 1294, kdy v dolním pásmo tento součin tvořilo 264 odpovědí, ve středním 916 a v horním 114. Zbytek respondentů na tuto otázku neodpověděl.

Po vytvoření grafu můžeme vidět vztah mezi těmito 2 proměnnými, kdy odpověď ANO v dolním pásmu tvoří pouhé neúplné 2 % (1,85), ve středním už hodnota stoupá k 6,3 % a v horním pásmu je tvořena 11,6 %. Po spočítání χ^2 testu, jako testu ověření statistické významnosti, získáváme číslo $p=0,0004$, což

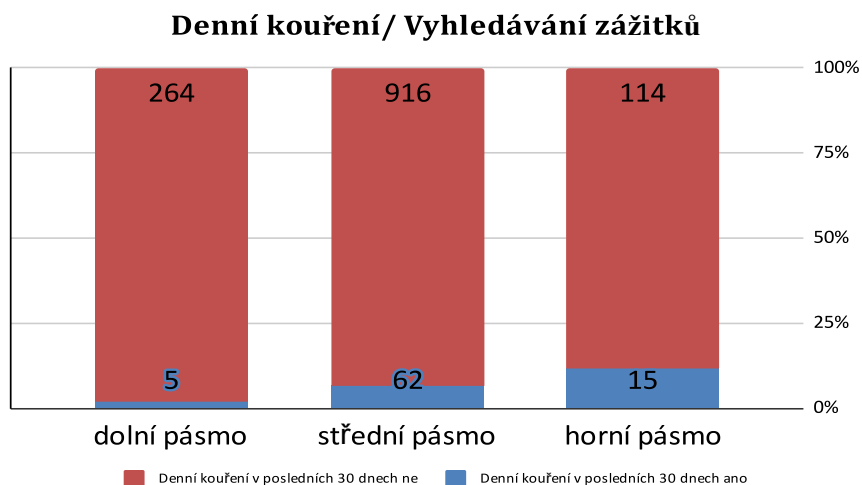

Obrázek 3: Graf č. 1.3

		VYHLEDÁVÁNÍ ZÁŽITKŮ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Denní kouření v	ano	5	62	15	82
	ne	264	916	114	1294
		269	978	129	1376

Tabulka 7: Denní kouření/Vyhledávání zážitků

ukazuje, že tento vztah je velmi vysoce statisticky významný a hypotéza, že vyhledávání zážitků má potencionální vliv na praktikování denního kouření se potvrdila.

Obrázek 4: Graf č. 1.4

5.2 Opilost v posledních 30 dnech

5.2.1 Negativní myšlení

Ze všech 1840 respondentů na tuto otázku odpovědělo celkem 1350. Z toho 212 odpovědělo ANO, kdy v dolním pásmu pro SURPS se nacházelo 17 respondentů, ve středním 150 a v horním 45, odpověď NE vyplnilo celkem 1138 respondentů, kdy v dolním pásmu bylo 132 odpovědí, ve středním 836 a v pásmu horním bylo odpovědí 170.

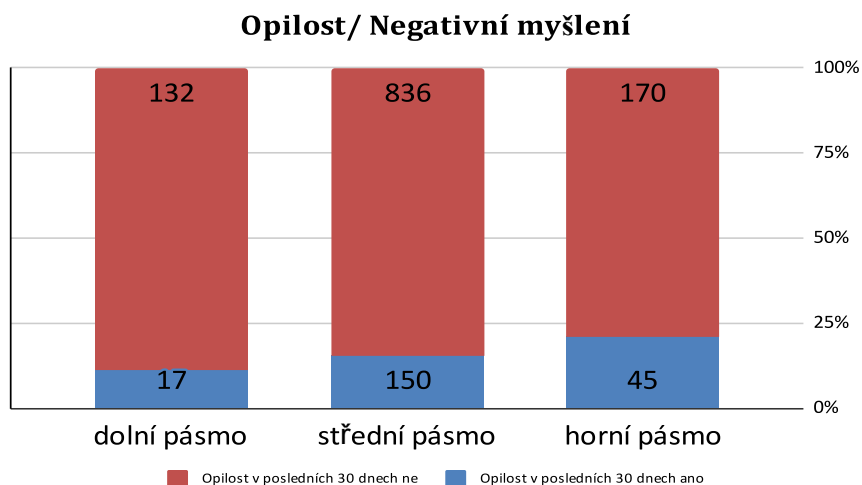
		NEGATIVNÍ MYŠLENÍ			
		dolní pásma	střední pásma	horní pásma	
Opilost v posledních	ano	17	150	45	212
	ne	132	836	170	1138
		149	986	215	1350

Tabulka 8: Opilost/Negativní myšlení

Z údajů v tabulce č. 7 následně vyšel graf, ze kterého můžeme odvodit lineární vztah mezi negativním myšlením a druhem rizikového chování – opilstí. Vyjádřeno procenty: odpovědi ANO v dolním pásmu tvoří zhruba 11,4 %, ve středním už 15,2 % a v horním pásmu je odpověď ANO zastoupena skoro 21 % (20,9 %). Pro ověření hypotézy, zda má negativní myšlení vliv na užívání alkoholu s rozvinutím stavu opilsti, jsem aplikovala χ^2 test, kdy jsem dostala výsledek pravděpodobnost $p=0,04$, tudíž se tento vztah dá považovat za statisticky významný.

5.2.2 Přecitlivělost

V kategorii SURPS přecitlivělost odpovědělo na otázku Kolikrát (pokud vůbec) jsi byl/a opilý/á? odpovědi více jak 1x za posledních 30 dnů (ANO) 213 respondentů, přičemž 30 odpovědí se nacházelo v dolním pásmu škály SURPS, ve

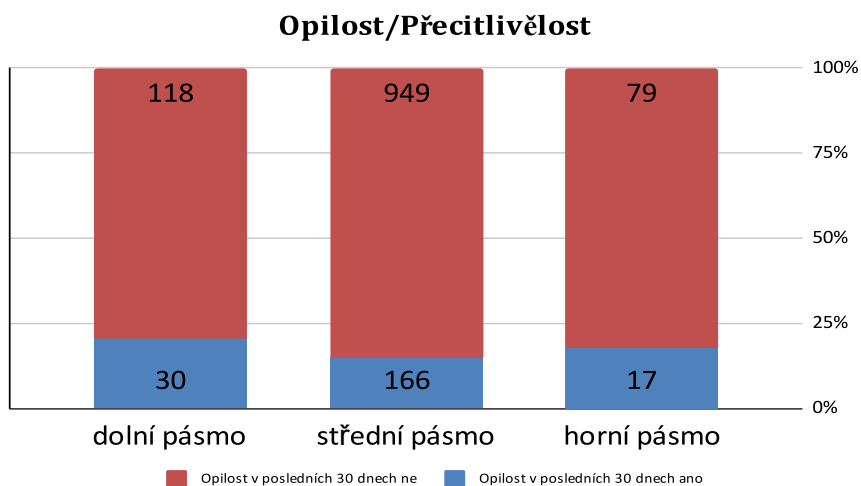
Obrázek 5: Graf č. 2.1

středním pásmu bylo odpovědí 166 a v pásmu horním 17, odpovědí nikdy (NE) odpovědělo celkem 1146 dotazovaných, z toho bylo odpovědí v dolním pásmu 118, ve středním 949 a v horním pásmu 79, zbytek zúčastněných na tuto otázku neodpověděl vůbec.

		PŘECITLIVĚLOST			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Opilost v posledních	ano	30	166	17	213
	ne	118	949	79	1146
		148	1115	96	1359

Tabulka 9: Opilost/Přecitlivělost

Dle grafu č. 2.2 můžeme vidět, spíše nevidět, vztah mezi rizikovým chováním a osobnostním rysem-přecitlivělostí. Kdy v ANO v dolním pásmu dosahuje hodnoty okolo 20 %, ve středním pásmu skáče na zhruba 15 % (14,88 %) a v horním pásmu je procentuální zastoupení 17,7 %. Tudíž se dá říci, že v tomto případě žádný statistický vztah není a rizikové chování je zde způsobeno zřejmě jiným faktorem. Pro kontrolu byl opět proveden test χ^2 , který výsledek jenom potvrdil. Vyšší hodnota p 0,20 nám říká, že se nejedná o statisticky významný vztah.

Obrázek 6: Graf č. 2.2

5.2.3 Impulzivita

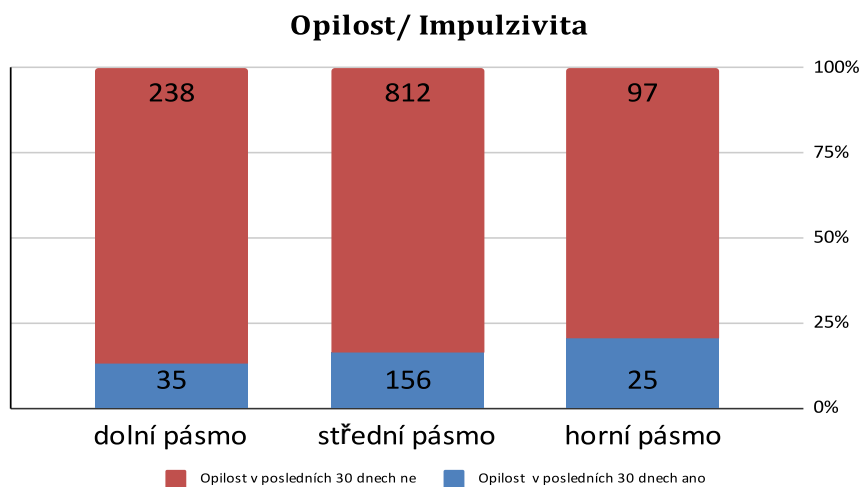
V kategorii impulzivita se pracovalo s daty, které můžeme vidět v tabulce č. 9. S odpovědí ANO se ztotožňovalo 216 respondentů, z toho v dolním pásmu škály SURPS se jich nacházelo 35, ve středním pásmu 156 a v pásmu horním 25. S odpovědí NE se ztotožnilo 1147 tázaných, kdy v dolním pásmu jich bylo 238, ve středním 812 a v horním pásmu škály SURPS 97. Zbytek zúčastněných na tyto otázky neodpověděl.

		IMPULZIVITA			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Opilost v posledních	ano	35	156	25	216
	ne	238	812	97	1147
		273	968	122	1363

Tabulka 10: Opilost/Impulzivita

Jak můžeme vidět v tabulce č. 9 získaná data jsou ve vzájemném nepoměru, tudíž po zadání dat do grafu se na první pohled může zdát, že existuje mezi opilostí a impulzivitou určitý statistický vztah. Kdy v dolním pásmu se nachází zhruba 12,8 % odpovědí ANO, ve středním už je to 16,1 % a v horním pásmu je odpovědí ANO 20,4 %. Pro ověření vztahu byl tedy opět proveden χ^2 test, který vyšel p 0,14, tudíž naši hypotézu nepotvrdil. Což ale neznamená, že by mezi

impulzivitou a opilostí nemohl být určitý vztah, například při jiných poměrově symetrických datech.

Obrázek 7: Graf č. 2.3

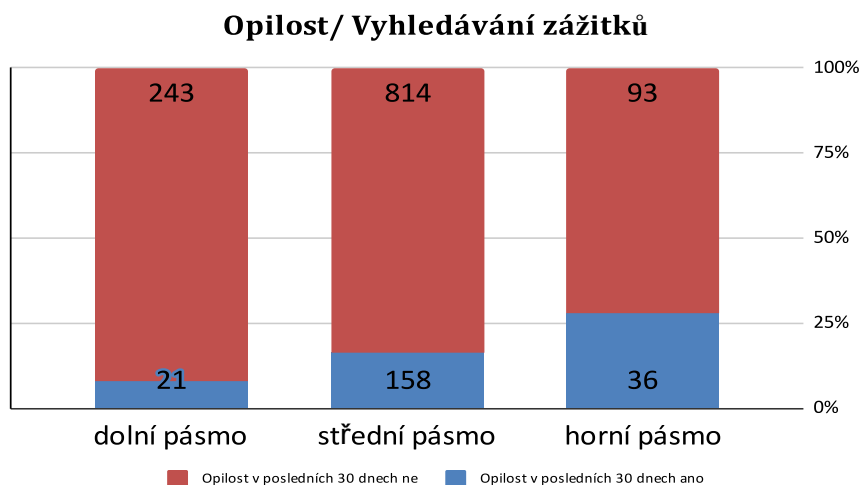
5.2.4 Vyhledávání zážitků

Poslední osobnostní rys rizikového chování, a to sice vyhledávání zážitků, vyšel v kategorii opilství v posledních 30 dnech následovně: 215 dotazovaných se v posledních 30 dnech dostalo do fáze opilství vícekrát než 1x. Z těchto odpovídajících se v dolním pásmu škály SURPS nacházelo 21 odpovědí, ve středním 158 a v horním pásmu celkem 36. 1150 odpovídajících se během posledních 30 dnů neopilo, 243 z nich se nacházelo podle výsledků ve škále SURPS v dolním pásmu této škály, 814 bylo ve středním pásmu a 93 bylo v pásmu horním. Zbytek respondentů na tyto otázky nepodal žádnou odpověď.

		VYHLEDÁVÁNÍ ZÁŽITKŮ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Opilost v posledních	ano	21	158	36	215
	ne	243	814	93	1150
		264	972	129	1365

Tabulka 11: Opilost/Vyhledávání zážitků

Dle grafu č. 2.4. můžeme vidět lineární vývoj hodnot. Kdy odpověď ANO je v dolním pásmu zastoupena zhruba z 8 %, ve středním pásmu už z 16,2 % a v pásmu horním je její zastoupení téměř 28 %. Po vypočítání testu χ^2 získáváme hodnotu $p < 0,00$, z čehož vyplývá vysoce statisticky významný vztah mezi vyhledáváním zážitků a opilstvím. A naše hypotéza o tomto vztahu je potvrzena.

Obrázek 8: Graf č. 2.4

5.3 Časté užití marihuany v posledních 30 dnech

V této kategorii se jednalo o otázku z dotazníku, zda během posledních 30 dní dotazovaný užil marihuanu 2x a vícekrát.

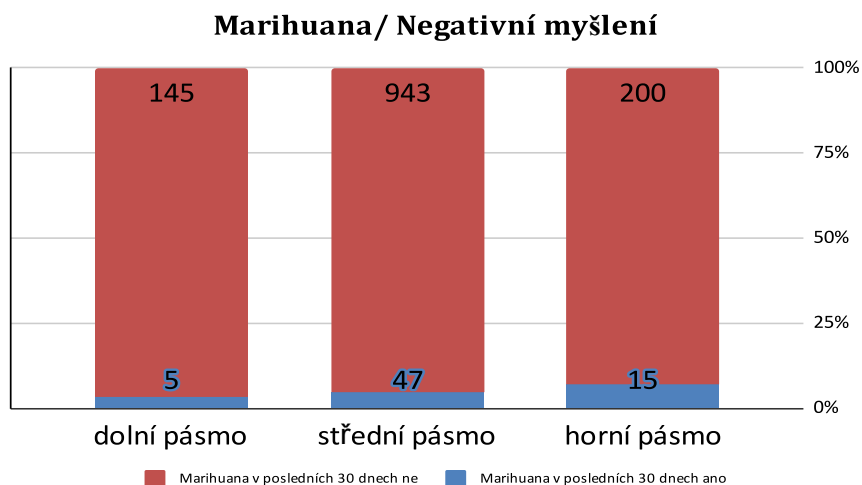
5.3.1 Negativní myšlení

Na otázku, zda během posledních 30 dnů dotazovaný užil marihuanu více jak 2x uvedlo ANO celkem 67 tázaných a NE celkem 1288, zbytek respondentů na tuto otázku neodpověděl vůbec. Ze všech odpovědí ANO se v dolním pásmu škály SURPS nacházelo 5 odpovědí, ve středním pásmu 47 odpovědí a v horním pásmu 15. Pro odpověď ne bylo zastoupení takové: dolní pásmo škály SURPS 145 odpovědí, střední pásmo 943 a horní 200.

		NEGATIVNÍ MYŠLENÍ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Časté užití marihuany	ano	5	47	15	67
	ne	145	943	200	1288
		150	990	215	1355

Tabulka 12: Marihuana/Negativní myšlení

Z důvodu nepoměru v počtu odpovědí se na první pohled může zdát, že se graf č. 3.1. lineárně vyvíjí. Pro odpověď ANO je v dolním pásmu zastoupení cca 3,3 %, ve středním 4,7 % a v horním pásmu skoro 7 %. Po provedení testu χ^2 pro ověření statistické významnosti, dostáváme hodnotu p 0,25. Tudíž se v tomto případě nedá mluvit o statistickém vztahu mezi negativním myšlením a častým užitím marihuany u tohoto souboru dat.

Obrázek 9: Graf č. 3.1

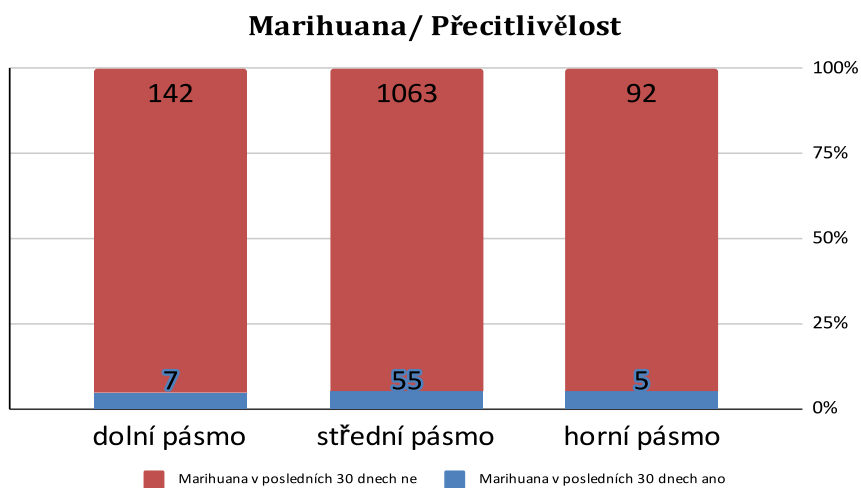
5.3.2 Přecitlivělost

V kategorii škály SURPS bylo odpovědí, zda dotazovaný užil marihuanu více jak 2x odpovědělo ANO celkem 67 tázaných a NE uvedlo 1297 respondentů. Zbytek na tuto otázku nepodal žádnou odpověď. U odpovědi ANO se v dolním pásmu škály SURPS nacházelo 7 respondentů, ve středním pásmu 55 a v pásmu horním 5. U odpovědi ne do dolního pásma spadalo 142 odpovídajících, do středního 1063 a do pásma horního 92.

		PŘECITLIVĚLOST			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Časté užití marihuany	ano	7	55	5	67
	ne	142	1063	92	1297
		149	1118	97	1364

Tabulka 13: Marihuana/Přecitlivělost

V grafu č. 3.2. můžeme vidět, že hodnoty všech tří pásem jsou prakticky na stejné úrovni, což znamená, že v tomto vztahu žádný statistický význam není. Pro kontrolu byl ještě proveden χ^2 test, který vyšel 0,98, a tím bylo jen potvrzeno, že zde žádný statisticky významný vztah není a užívání marihuany může být způsobeno jiným rizikovým faktorem.

Obrázek 10: Graf č. 3.2

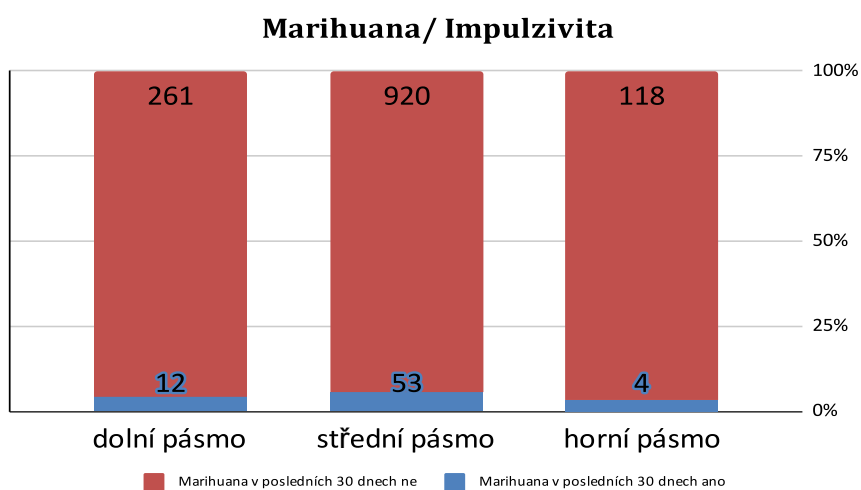
5.3.3 Impulzivita

Pro kategorii škály SURPS impulzivita vyšly výsledky pro časté užití marihuany za posledních 30 dnů následovně: celkových odpovědí bylo 1368, z toho pro ANO 69, kdy do dolního pásma škály SURPS se řadilo 12 odpovědí, do středního 53 a do horního pásma 4, pro NE bylo celkem 1299 odpovědí, v dolním pásmu jich bylo 261, ve středním 920 a v pásmu horním 118.

		IMPULZIVITA			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Časté užití marihuany	ano	12	53	4	69
	ne	261	920	118	1299
		273	973	122	1368

Tabulka 14: Marihuana/Impulzivita

Z grafu č. 3.3 můžeme následně vyčíst, že se nejedná o statisticky významný vztah, hodnoty v jednotlivých sloupcích spíše kolísají, než že by vzrůstaly. Po provedení testu χ^2 jako kontroly výsledku získaného z grafu a ověření hypotézy vztahu, dostáváme hodnotu p 0,51, což jen potvrzuje výsledek z grafu, že se zde nedá hovořit o vztahu mezi impulzivním rysem osobnosti a užíváním marihuany.

Obrázek 11: Graf č. 3.3

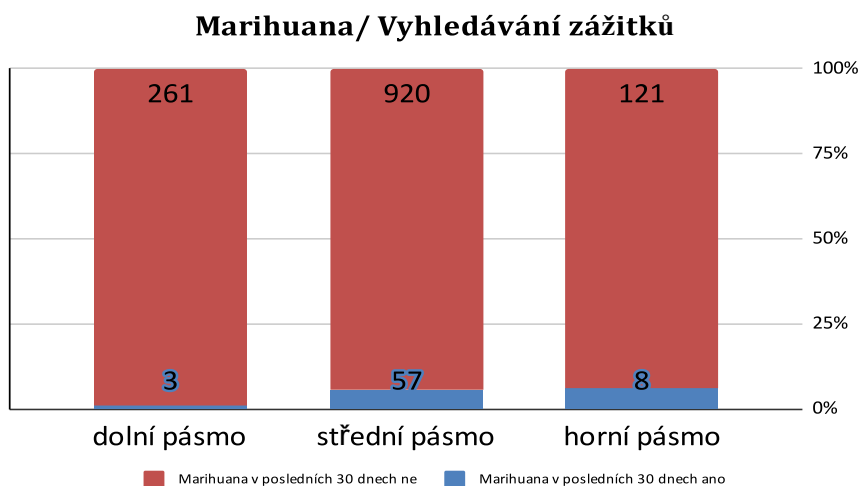
5.3.4 Vyhledávání zážitků

Výsledky pro vyhledávání zážitků vs. časté užití marihuany v posledních 30 dnech, dopadlo tak, že odpověď ANO uvedlo 68 respondentů, z toho 8 odpovědi se nacházelo v dolním pásmu škály SURPS, 57 ve středním pásmu a horním pásmu se nacházelo 8 odpovědí. NE uvedlo 1302, přičemž 261 odpovědí NE se nacházelo v dolním pásmu škály SURPS, 920 ve středním a 121 v horním pásmu, zbytek z 1840 na tuto otázku neodpovědělo vůbec.

		VYHLEDÁVÁNÍ ZÁŽITKŮ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Časté užití marihuany	ano	3	57	8	68
	ne	261	920	121	1302
		264	977	129	1370

Tabulka 15: Marihuana/Vyhledávání zážitků

Z výsledků z tabulky č. 14 se následně vytvořil graf, který vyšel tak že, odpověď ANO je v dolním pásmu zastoupena z 1,13 %, ve středním pásmu z 5,8 % a v horním pásmu je její procentuální zastoupení 6,2 %. Jelikož se jedná o velmi nízké hodnoty, tak není na první pohled patrné, zda se tu dá hovořit o nějakém vztahu, proto byl proveden pro kontrolu test χ^2 , který vyšel p 0,006, takže můžeme považovat vztah mezi vyhledáváním zážitků a častém užívání marihuany v tomto případě za jeden z faktorů pro rizikové chování.

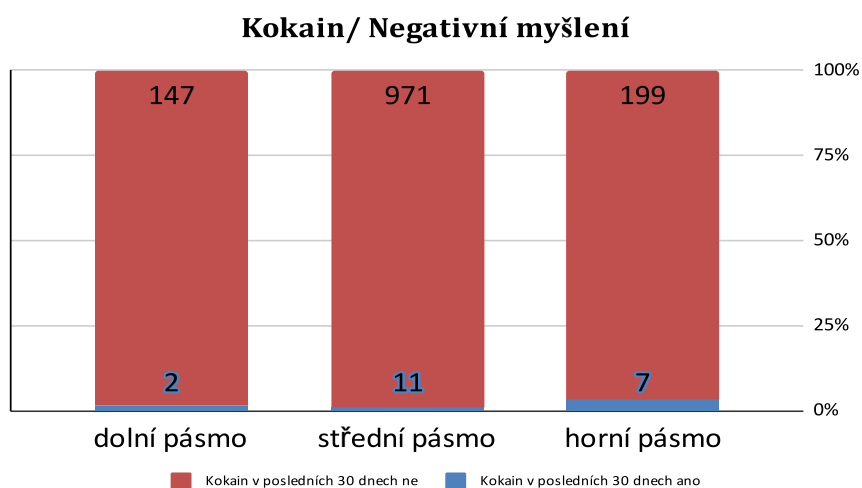
Obrázek 12: Graf č. 3.4

5.4 Užívání kokainu, pervitinu a heroinu v posledních 30 dnech

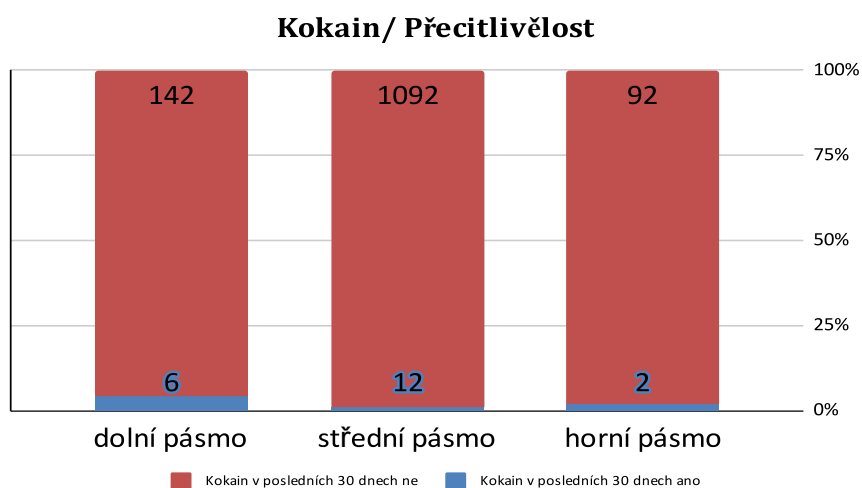
Pro následující podkapitulu popíšu výsledný vztah mezi užíváním kokainu, pervitinu a heroinu u žáků 8. a 9. tříd základních škol. Jelikož se v tomto výzkumu jednalo o málo užívané, respektive v dotazníku vyplňované drogy, kdy velmi často byla četnost odpovědí nižší než 5, výsledky χ^2 testu vyšly zkresleně a nespolehlivě. Tudíž jsem pro tuto skupinu drog vynechala χ^2 test a zůstala jsem pouze u popisné statistiky.

5.4.1 Užívání kokainu v posledních 30 dnech

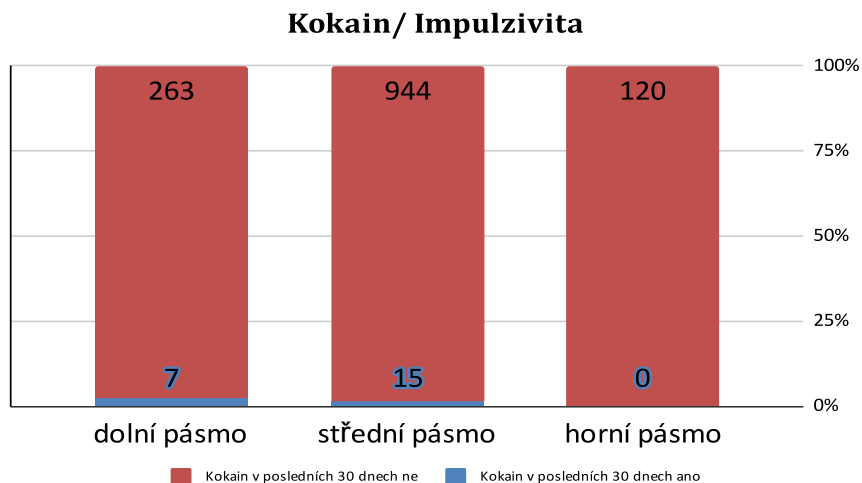
Pro tento druh návykové látky by se dal brát pozitivní vztah mezi osobnostním rysem negativní myšlení a užití kokainu. V této jediné kategorii vyšel graf lineárně stoupající. Kdy procentuální zastoupení odpovědí ANO bylo u dolního pásma 1,34 %, u středního pásma 1,12 % a u pásma horního 3,39 %. U ostatních osobnostních rysů místo stoupajícího grafu dostáváme graf lineárně klesající nebo monotónní. A tudíž mezi rysem osobnosti a rizikovým chováním se dá předpokládat, že žádný vztah nebude.

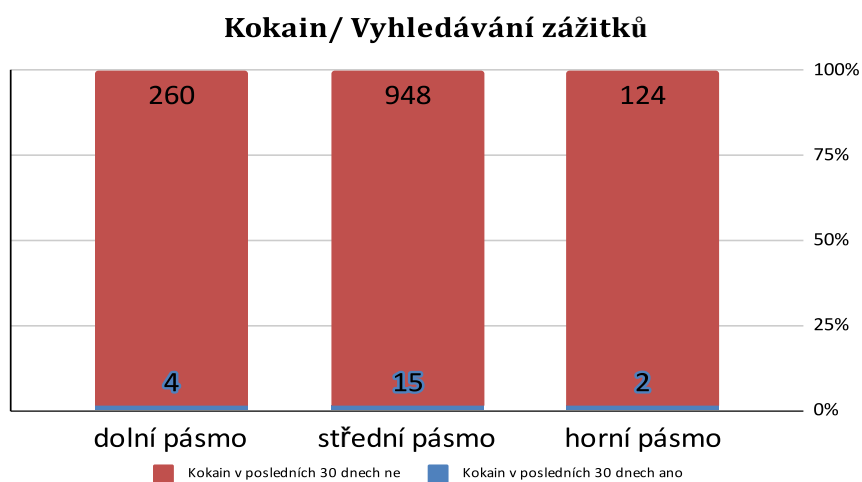
Obrázek 13: Graf č. 4.1

Obrázek 14: Graf č. 4.2

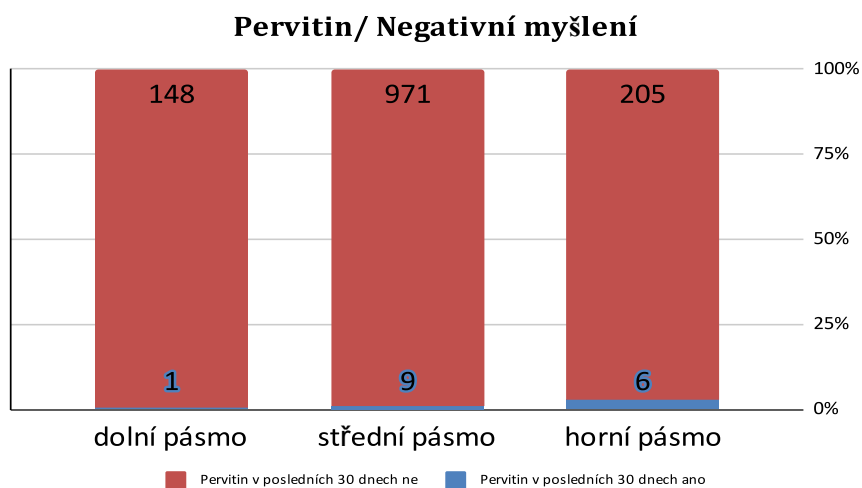
Obrázek 15: Graf č. 4.3

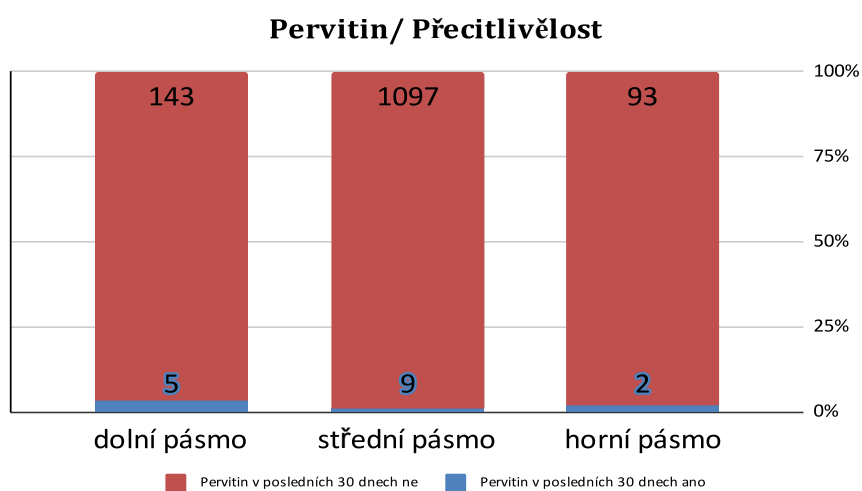
Obrázek 16: Graf č. 4.4

5.4.2 Užívání pervitinu v posledních 30 dnech

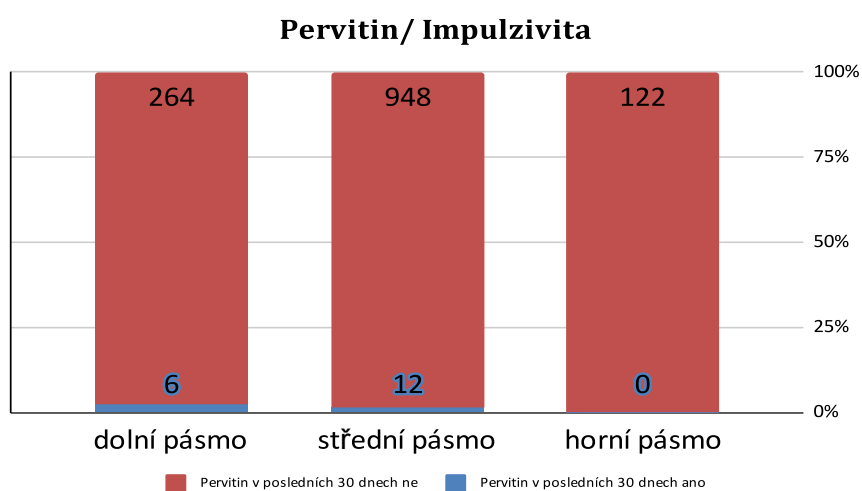
Určitý vztah mezi užíváním pervitinu a osobnostními rysy byl v tomto případě u osobnostního rysu negativní myšlení, kdy procentuální zastoupení odpovědí ANO bylo v dolním pásmu 0,67 %, ve středním pásmu 0,91 % a v horním pásmu 2,84 %. Dále se pak jistý vztah našel u osobnostního rysu vyhledávání zážitků, kdy procentuální zastoupení odpovědí ANO bylo v dolním pásmu 1,11 %, ve středním 1,14 % a v horním pásmu 2,38 %. U přecitlivělosti a impulzivity grafy nevyprávějí o žádném vzájemném vztahu.

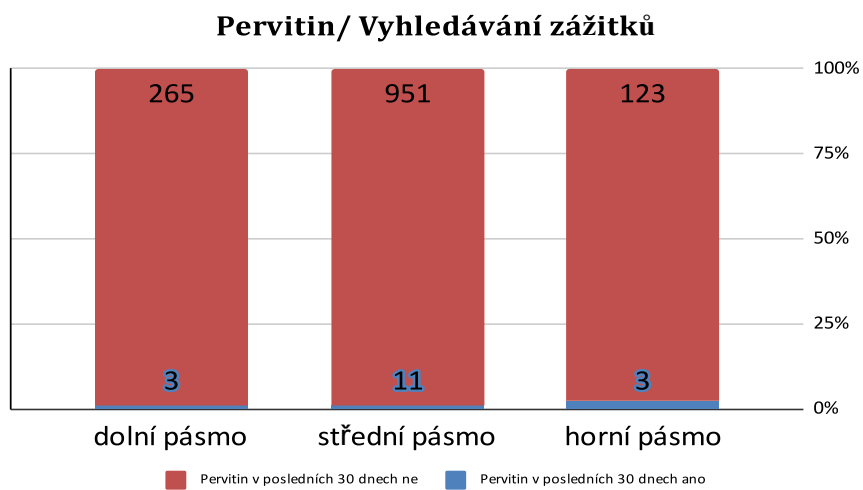
Obrázek 17: Graf č. 5.1

Obrázek 18: Graf č. 5.2

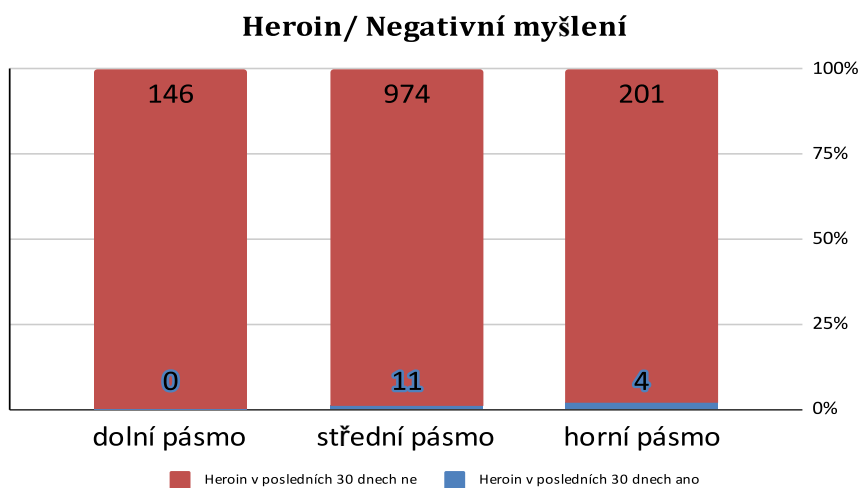
Obrázek 19: Graf č. 5.3

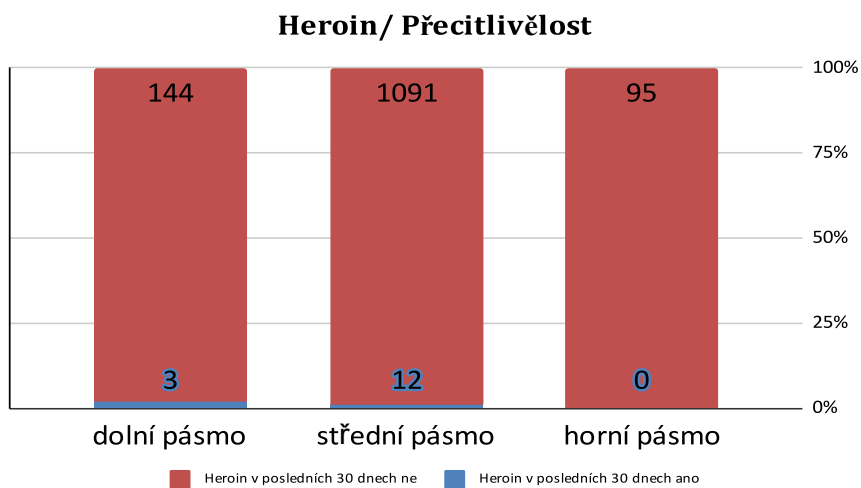
Obrázek 20: Graf č. 5.4

5.4.3 Užívání heroinu v posledních 30 dnech

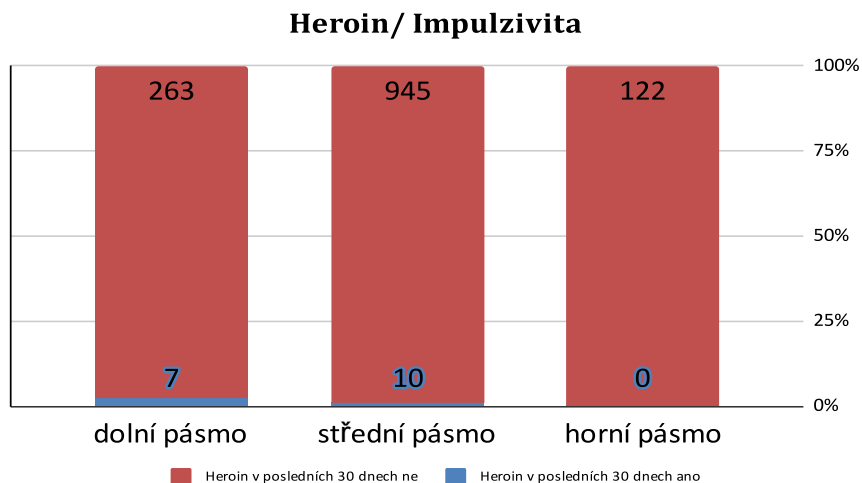
U tohoto typu návykové látky se jako jediný vztah mezi heroinem a osobnostním rysem řadí negativní myšlení, kdy procentuální zastoupení odpovědi ANO lehce stoupá, dolní pásmo 0 %, střední 1,11 % a pásmo horní 1,95 %. V ostatních případech grafy klesají nebo jednotlivé hodnoty jsou na stejné úrovni.

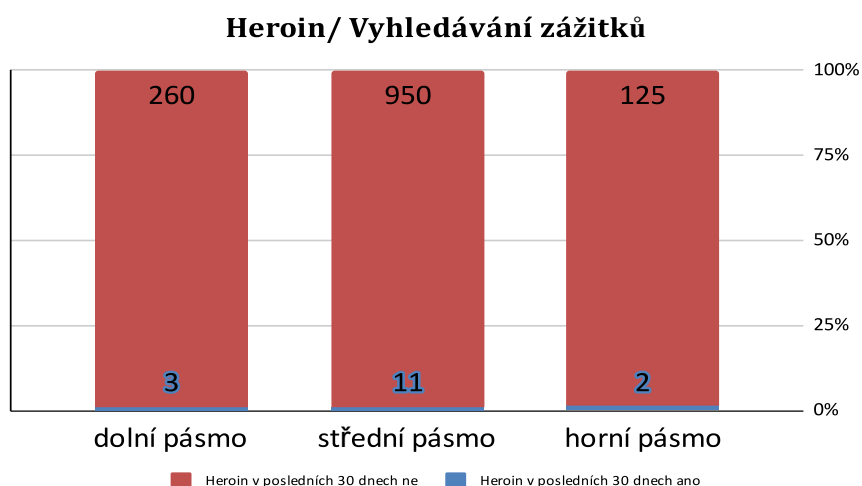
Obrázek 21: Graf č. 6.1

Obrázek 22: Graf č. 6.2

Obrázek 23: Graf č. 6.3

Obrázek 24: Graf č. 6.4

5.5 Hraní o peníze 2x a vícekrát během posledních 30 dnů

Pro sadu následujících výsledků, byli z dotazníku vyselektována ta data, která se týkala otázky: Jak často (pokud vůbec) jsi hrál o peníze v posledních 30 dnech. A následně se vybraly ty odpovědi, která spadala do mého kritéria, tedy 2x a vícekrát za posledních 30 dnů.

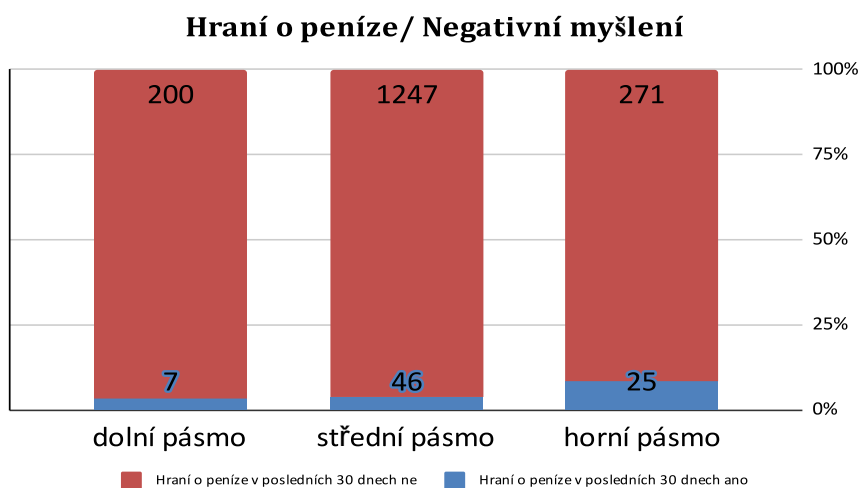
5.5.1 Negativní myšlení

Výsledky hodnot pro negativní myšlení vyšly tak, že ze 1840 jich na tuto otázku odpovědělo celkem 1796, z toho bylo 78 odpovědí pro ANO, kdy v dolním pásmu škály SURPS se nacházelo 7 respondentů, ve středním 46 a v horním 25. Odpověď NE uvedlo 1718 dotazovaných, kdy 200 se jich nacházelo v dolním pásmu škály, 1247 ve středním pásmu a 271 v pásmu horním.

		NEGATIVNÍ MYŠLENÍ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Hraní o peníze 2x a	ano	7	46	25	78
	ne	200	1247	271	1718
		207	1293	296	1796

Tabulka 16: Hraní o peníze/Negativní myšlení

V grafu č. 7.1. můžeme vyčíst, že nám hodnoty lineárně vzrůstají, kdy v dolním pásmu byla odpověď ANO zastoupena ze 3,5 %, ve středním z 3,68 % a v horním pásmu už její procentuální zastoupení činilo 9,2 %. Po vypočítání testu χ^2 získáváme hodnotu 0,07 %, která nám říká, že se tento vztah dá považovat za vysoce statisticky významný.

Obrázek 25: Graf č. 7.1

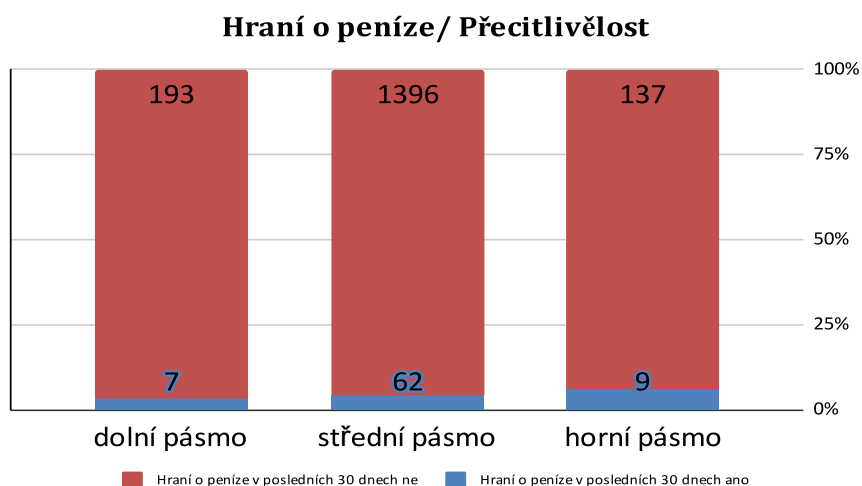
5.5.2 Přecitlivělost

Pro tento druh osobnostního rysy vyšla data následovně: Zkušenost s hraním o peníze za poslední měsíc uvedlo 78 dotazovaných, 7 z nich se nacházelo v dolním pásmu škály SURPS, 62 v pásmu středním a 9 v horním pásmu. Žádnou zkušenost uvedlo 1726 žáků, kdy do dolního pásma škály spadalo 193, do středního 1396 a do horního 137.

		PŘECITLIVĚLOST			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Hraní o peníze 2x a	ano	7	62	9	78
	ne	193	1396	137	1726
		200	1458	146	1804

Tabulka 17: Hraní o peníze/Přecitlivělost

Výsledky z grafu č. 7.2. nám ukazují lehký lineární vývoj, kdy procentuální zastoupení odpovědi ANO v dolním pásmu představuje zhruba 3,5 %, ve středním 4,25 % a v horním pásmu 6,16 %. Po vypočítání testu χ^2 , ale dostáváme hodnotu $p=0,46$, což nám tento vztah nepotvrzuje. Důvodem může být, stejně jako tomu bylo v předešlých případech, nepoměr mezi získanými počty odpovědí. Kdy s vyšším počtem odpovědí by výsledek tohoto vztahu mohl být jiný.

Obrázek 26: Graf č. 7.2

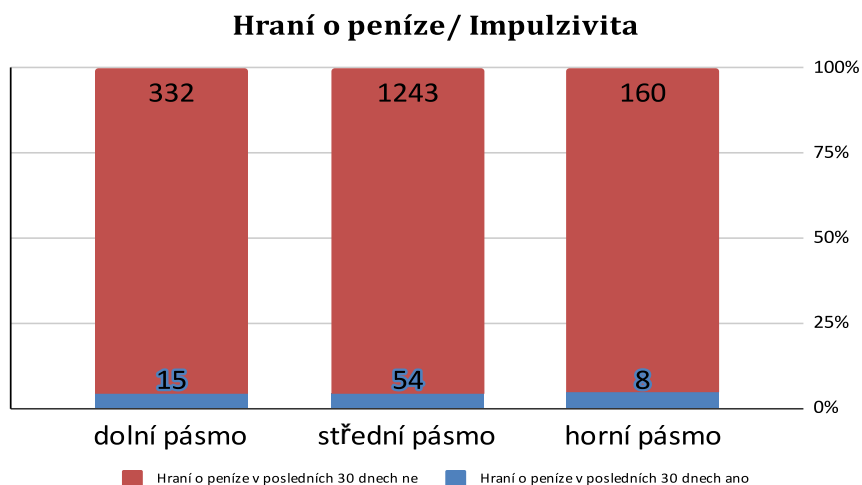
5.5.3 Impulzivita

Hodnoty pro impulzivitu a hraní o peníze alespoň 2x v posledních 30 dnech vyšly tak, že celkový počet odpovědí byl 1812, z toho 77 odpovídajících uvedlo, že v posledních 30 hráli alespoň 2x o peníze, kdy v dolním pásmu škály SURPS se jich nacházelo 15, ve středním 54 a v horním pásmu 8. Žádnou zkušenost nebo ti, kteří hraní pouze zkusili v posledních 30 dnech, uvedlo 1735 žáků. Kdy do dolního pásma škály jich spadalo 332, do středního pásma 1243 a do pásma horního 160.

		IMPULZIVITA			
		dolní pásma	střední pásma	horní pásma	
Hraní o peníze 2x a	ano	15	54	8	77
	ne	332	1243	160	1735
		347	1297	168	1812

Tabulka 18: Hraní o peníze/Impulzivita

Z hodnot z předešlé tabulky vyšel graf č. 7.3., ze kterého můžeme vyčíst, že procentuální hodnoty pro odpověď ANO nerostou ani neklesají, prakticky se nacházejí v jedné rovině. Kdy v dolním pásmu je hodnota ANO zastoupena ze 4,3 %, ve střední ze 4,1 % v horním pásmu ze 4,7 %. Takže už v tuto chvíli nelze vztah mezi impulzivitou a rizikovým hraním potvrdit. Pro statistickou kontrolu byl proveden test χ^2 , jehož p hodnota vyšla 0,93, což je potvrzuje neexistující vztah plynoucí z grafu č. 7.3.

Obrázek 27: Graf č. 7.3

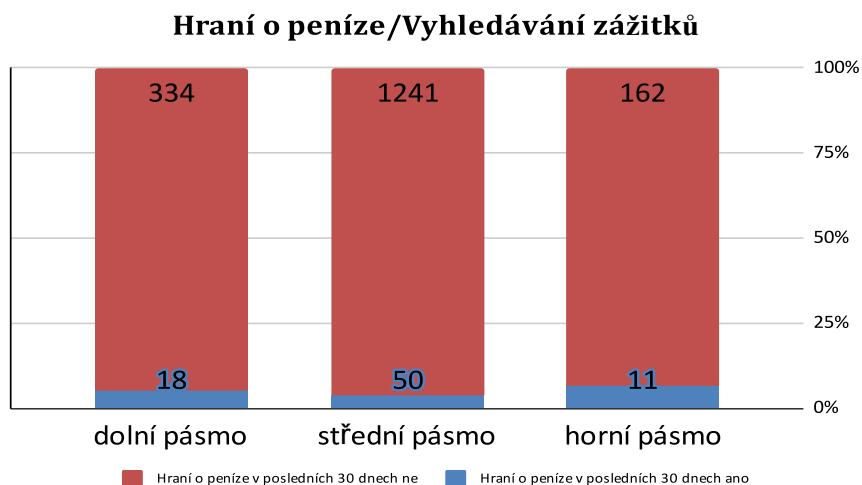
5.5.4 Vyhledávání zážitků

V této frakci osobnostního rysu uvedlo 79 dotazovaných žáků, že v posledních 30 dnech hráli 2x či vícekrát o peníze. Z tohoto počtu 18 z nich v škále SURPS vyšlo dolní pásmo, 50 z nich střední pásmo a 11 z pásma horního. Žádnou zkušenost nebo hraní pouze 1x v posledních 30 dnech uvedlo 1737 dotazovaných žáků. Kdy do dolního pásma škály SURSP jich spadalo 334, do středního 1241 a do horního pásma 162. Zbytek respondentů na tuto otázku neodpověděl.

		VYHLEDÁVÁNÍ ZÁŽITKŮ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Hraní o peníze 2x a	ano	18	50	11	79
	ne	334	1241	162	1737
		352	1291	173	1816

Tabulka 19: Hraní o peníze/Vyhledávání zážitků

Z grafu č. 7.4. můžeme vyčíst, že hodnoty kolísají, v dolním pásmu je odpověď ANO zastoupena z 5,1 %, ve středním klesá na 3,8 % a v horním pásmu opětovně stoupá na 6,3 %. Po vypočítání testu χ^2 dostáváme hodnotu $p=0,23$. Tudíž ani tento vztah se nedá považovat za statisticky významný. A vyhledávání zážitků, jako osobnostní rys, se nedá považovat jako jeden z rizikových faktorů pro hraní o peníze.

Obrázek 28: Graf č. 7.4

5.6 Trávení času na sociálních sítích 6 a více hodin denně během posledních 30 dní

Pro skupinu těchto dat se pracovalo s otázkou vytvořenou v posledních 2 kolech výzkumu, kdy otázka zněla: Kolik hodin (pokud vůbec) jsi průměrně strávil/a on-line za posledních 30 dnů. Otázka měla 7 podotázek, jedna z nich byla právě trávení času na sociálních sítích, nabízené odpovědi pak byly: ani jednou, půl hodiny a méně, asi 1 hodinu, asi 2-3 hodiny, asi 4-5 hodin, 6 a více hodin. Pro naše potřeby byly vyselektovány data pro odpověď 6 a více hodin.

5.6.1 Negativní myšlení

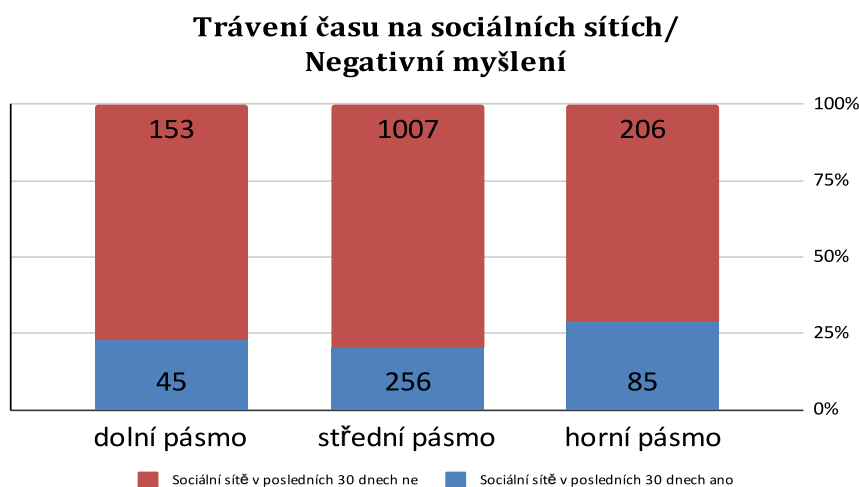
V sekci negativní myšlení bylo 386 odpovědí ANO (odpověď 6 a více hodin), z toho 45 odpovídajících se nacházelo v dolním pásmu škály SURPS, 256 ve středním pásmu a 85 v pásmu horním. Jiné odpovědi byly vyhodnoceny jako NE a těch bylo 1366, kdy v dolním pásmu škály jich bylo 153, ve středním 1007 a v horním pásmu škály SURPS se nacházelo 206 respondentů.

		NEGATIVNÍ MYŠLENÍ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Trávení času na soc. sítích	ano	45	256	85	386
	ne	153	1007	206	1366
		198	1263	291	1752

Tabulka 20: Trávení času na soc.sítích/Negativní myšlení

Na první pohled dle grafu č. 8.1. není patrné, zda je mezi negativním myšlením a trávením času na sociálních sítích nějaký vztah, procentuální zastoupení odpovědí pro ANO je dolním pásmu 22,72 %, ve středním to klesá na 20,26 % a v horním pásmu to, ale opět roste a to na 29,2 %. Ač vzrůst odpovědí není lineární, tak by se zde dalo hovořit o určitém vztahu. Pro kontrolu byl proveden ještě χ^2

test, kdy p se rovnalo hodnotě 0,004. Tato hodnota nám říká, že se jedná o statisticky významný vztah, a tak je hypotéza, že negativní myšlení ovlivňuje trávení času na sociálních sítích potvrzena.

Obrázek 29: Graf č. 8.1

5.6.2 Přecitlivělost

Pro tuto kategorii bylo pro odpověď ANO celkem 388 odpovědí, kdy v dolním pásmu škály SURPS se nacházelo 48 respondentů, ve středním pásmu 299 a v pásmu horním 41. Odpovědi NE bylo celkem 1372 kdy do dolního pásmu škály spadalo 146 odpovědí, do středního 1128 a do horního pásma 98.

		PŘECITLIVĚLOST			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Trávení času na soc.	ano	48	299	41	388
	ne	146	1128	98	1372
		194	1427	139	1760

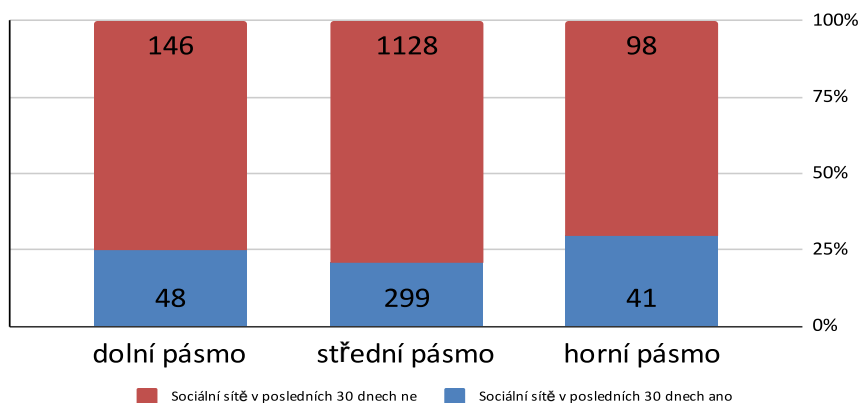
Tabulka 21: Trávení času na soc.sítích/Přecitlivělost

Jak už můžeme vidět z dat v tabulce, hodnoty odpovědí jsou opět lehce nerovnoměrné. Tudíž po zadání dat do grafu vychází procentuální zastoupení odpovědi ANO v dolním pásmu 24,74 %, ve středním 20,95 % a v horním pásmu je procentuální zastoupení odpovědi ANO 29,49 %. Po vypočítání χ^2 testu dostáváme hodnotu p 0,042, hodnota je stále menší než 0,05 a tak v tomto případě se dá stále ještě mluvit o statisticky významném vztahu mezi trávením času na sociálních sítích a osobnostním rysem přecitlivělostí.

5.6.3 Impulzivita

Výsledky pro druh osobnostního rysu impulzivita jsou takové že: 390 žáků uvedlo že trávilo v posledních měsících na sociálních sítích 6 a více hodin denně. Z

Trávení času na sociálních sítích/ Přecitlivělost

Obrázek 30: Graf č. 8.2

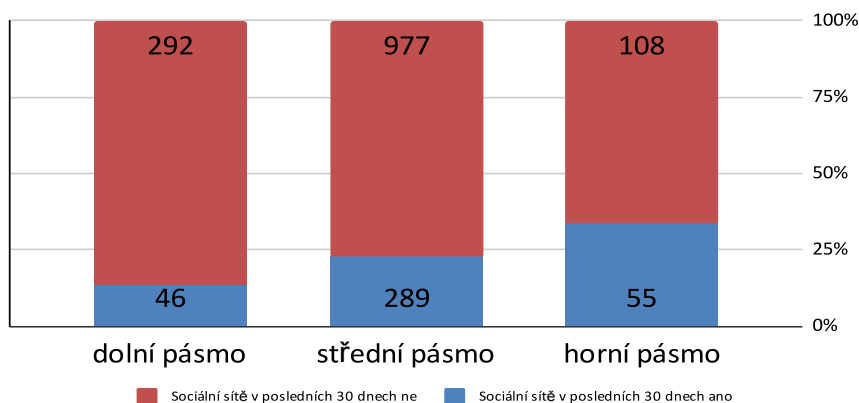
tohoto počtu žáků se jich v dolním pásmu škály SURPS nacházelo 46, ve středním 289 a v horním pásmu 55. Jinou odpověď uvedlo 1377 dětí. Kdy v dolním pásmu škály jich bylo 292, ve středním 977 a v horním 108.

		IMPULZIVITA			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Trávení času na soc.	ano	46	289	55	390
	ne	292	977	108	1377
		338	1266	163	1767

Tabulka 22: Trávení času na soc.sítích/Impulzivita

Dle grafu č. 8.3. můžeme vidět lineární vzrůst procentuálních hodnot pro odpověď ANO, pro ověření, zda se jedná o statisticky významný vztah byl použit χ^2 test, který vyšel $p= 0,00$, tudíž v tomto případě můžeme říci, že se jedná o statisticky velmi významný vztah, a je možno impulzivitu považovat jako jeden z rizikových faktorů pro tento typ rizikového chování.

Trávení času na sociálních sítích/ Impulzivita

Obrázek 31: Graf č. 8.3

5.6.4 Vyhledávání zážitků

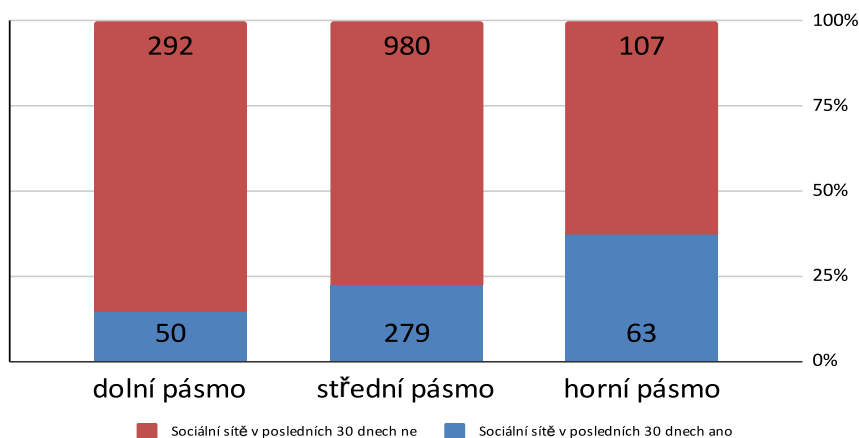
V této kategorii bylo celkem 1771 odpovědí. Z toho 392 bylo odpovědí ANO, kdy v dolním pásmu škály SURSP jich bylo 50, ve středním pásmu 279 a v pásmu horním 63. 1379 žáků odpovědělo NE, z tohoto množství se jich do dolního pásma škály řadilo 292, do středního 980 a do horního pásma 107.

		VYHLEDÁVÁNÍ ZÁŽITKŮ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Trávení času na soc.	ano	50	279	63	392
	ne	292	980	107	1379
		342	1259	170	1771

Tabulka 23: Trávení času na soc.sítích/Vyhledávání zážitků

Stejně jako tomu bylo u trávení času na sociálních sítích vs. impulzivita i tady můžeme na grafu č. 8.4. vidět lineární růst procentuálního zastoupení odpovědí ANO, což poukazuje na vztah mezi těmito dvěma proměnnými. Pro kontrolu byl proveden opět test χ^2 , kterému vyšla hodnota p taktéž 0,00. A tím pádem můžeme i vyhledávání zážitků považovat jako jeden z faktorů pro trávení mnoho hodin na sociálních sítích.

Trávení času na sociálních sítích/ Vyhledávání zážitků

Obrázek 32: Graf č. 8.4

5.7 Hraní PC her 6 a více hodin za den během posledních 30 dní

Pro následující souhrn, byly vyselektovány z dotazníku ta data, která se týkala otázky: Kolik hodin (pokud vůbec) jsi průměrně strávil hraním on-line počítačových her za den v posledních 30 dnech. Do odpovědí pro ANO spadají data z možnosti 6 hodin nebo více a do odpovědí NE vše ostatní (ani jednu, půl hodiny a méně, asi hodinu, 2-3 hodiny, 4-5 hodin).

5.7.1 Negativní myšlení

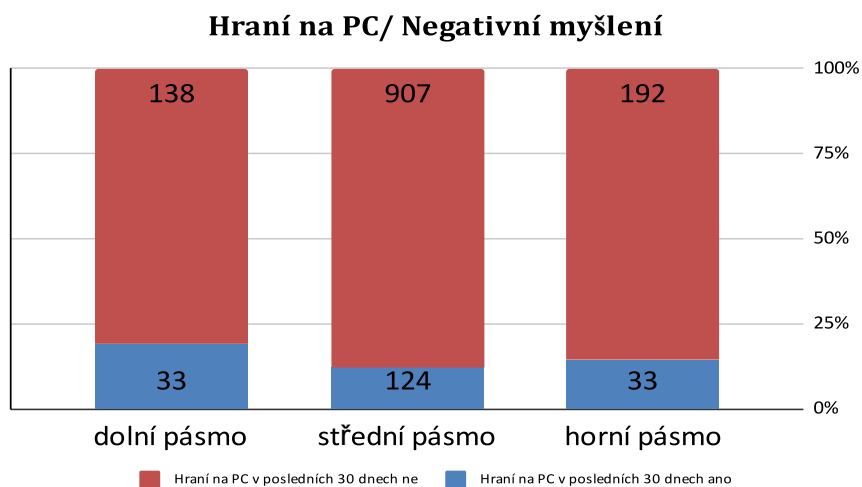
V části zaměřené na osobností rys negativní myšlení bylo celkem 1427 odpovědí, z toho 190 pro odpověď ANO, kdy 33 žáků se nacházelo v dolním pásmu škály SURPS, 124 jich spadalo do středního pásma a 33 do pásma horního. Odpověď NE bylo celkem 1237, kdy v dolním pásmu škály se nacházelo 138 odpovídajících, ve středním pásmu 907 a v horním pásmu bylo 192 žáků.

		NEGATIVNÍ MYŠLENÍ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Hraní PC her více jak 6 h.	ano	33	124	33	190
	ne	138	907	192	1237
		171	1031	225	1427

Tabulka 24: Hraní PC her/Negativní myšlení

Při prvním pohledu můžeme vidět nepoměr odpovědí, který se také ukáže na grafu č 9.1. kdy procentuální zastoupení odpovědí ANO je v dolním pásmu 19,2 %, ve středním pak 12 % a v pásmu horním zase 14,6 %. Po spočítání χ^2 testu dostáváme ale hodnotu p 0,028, což je nižší než 0,05 a tudíž nám potvrzuje statistický vztah mezi negativním myšlením a hraním PC her. Nicméně se na výsledek nedá úplně spoléhat. Takže můj závěr je, že jistý vztah mezi negativním

myšlením a hraním PC her tu být může, ale s těmito daty, tu momentálně žádný vztah není.

Obrázek 33: Graf č. 9.1

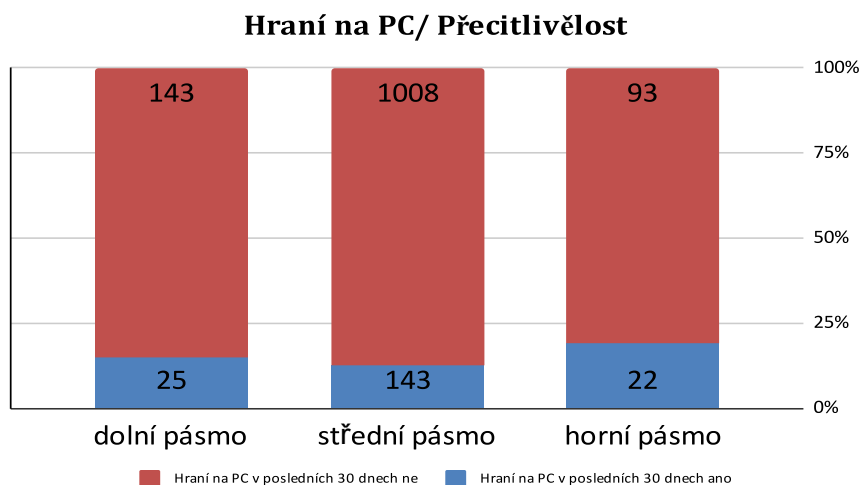
5.7.2 Přecitlivělost

Výsledky přecitlivělosti pro tuto sekci byly takové, že více jak 6 hodin denně hrálo PC hry 190 žáků, kdy v dolním pásmu škály SURPS se jich nacházelo 25, ve středním 143 a do horního pásma škály spadalo 22 dotazovaných. Jinou odpověď než 6 a více hodin hraní PC her uvedlo 1244 dětí. Z toho se jich v dolním pásmu nacházelo 143, ve středním 1008 a v horním pásmu 93.

		PŘECITLIVĚLOST			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Hraní PC her více jak 6 h.	ano	25	143	22	190
	ne	143	1008	93	1244
		168	1151	115	1434

Tabulka 25: Hraní PC her/Přecitlivělost

Na grafu č. 9.2. můžeme místo lineárního růstu vidět výkyvy v jednotlivých pásmech, kdy procentuálním zastoupení odpovědí ANO je zhruba 14,8 % v dolním pásmu, 12,4 % ve středním pásmu a 19,1 % v horním pásmu. Z toho plyne, že na tuto kategorii osobnostního rysu nemůžeme hledět jako na jeden z faktorů pro tento druh chování a dlouhodobé hraní na PC je způsobeno jinými faktory. Pro kontrolu byl vypočítán χ^2 test, jehož hodnota p byla 0,103, tím se jen potvrdil závěr z grafu.

Obrázek 34: Graf č. 9.2

5.7.3 Impulzivita

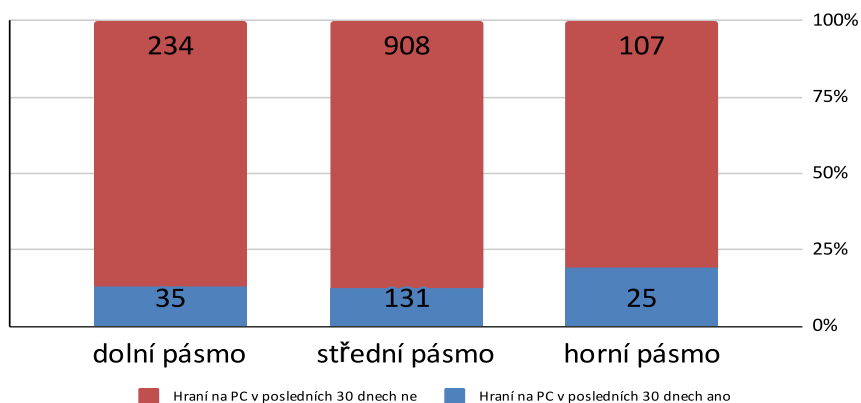
Výsledky pro impulzivitu jsou takové, že ANO uvedlo 191 dětí, z toho v dolním pásmu se jich nacházelo celkem 35, ve středním pásmu 131 a v horním pásmu škály SURPS jich bylo 25. Jinou odpověď uvedlo 1249 žáků, kdy z tohoto počtu jich do dolního pásmu škály SURPS spadalo 234, do středního pásma 908 a do pásma horního 107.

		IMPULZIVITA			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Hraní PC her více jak 6 h.	ano	35	131	25	191
	ne	234	908	107	1249
		269	1039	132	1440

Tabulka 26: Hraní PC her/Impulzivita

Jak můžeme vidět z dat v tabulce, tak jsou hodnoty opět vzájemně nepoměru. Proto se může na první pohled zdát, že dle grafu by tu vztah mohl být. Kdy procentuální zastoupení odpovědí ANO v dolním pásmu je 13 % ve středním 12,6 % a v horním pásmu hodnota stoupá na 18,9 %. Po vypočítání χ^2 testu dostáváme hodnotu $p = 12,88$, která tento vztah ze statistického hlediska vylučuje a impulzivita se nedá brát jako jeden z rizikových faktorů pro dlouhodobé hraní PC her v tomto datovém seskupení.

Hraní na PC/Impulzivita

Obrázek 35: Graf č. 9.3

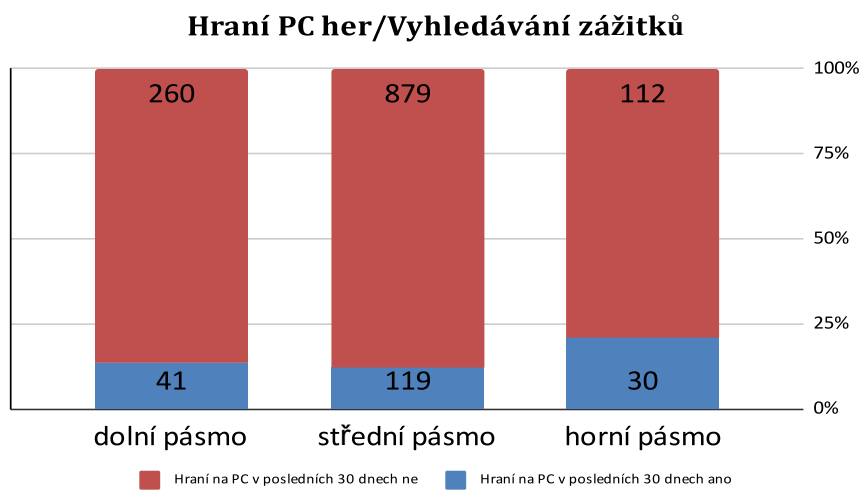
5.7.4 Vyhledávání zážitků

V této kategorii odpovědělo celkem 1441 dětí, 190 z nich uvedlo, že hrají denně více jak 6 hodin PC hry, z tohoto počtu se jich v dolním pásmu škály SURPS nacházelo 41, ve středním pásmu 119 a v pásmu horním 30. 1251 dětí uvedlo v této otázce jinou odpověď.

		VYHLEDÁVÁNÍ ZÁŽITKŮ			
		dolní pásmo	střední pásmo	horní pásmo	
Hraní PC her více jak 6 h.	ano	41	119	30	190
	ne	260	879	112	1251
		301	998	142	1441

Tabulka 27: Hraní PC her/Vyhledávání zážitků

V grafu č 9.4. můžeme vidět, že procentuální zastoupení odpovědi ANO roste, ač ne lineárně. V dolním pásmu je procentuální zastoupení odpovědi ANO 13,6 %, ve středním 11,9 % a v horním pásmu je procentuální zastoupení odpovědi ANO už 21,12 %. Po vypočítání χ^2 testu získáváme hodnotu p 0,009, což poukazuje na vysoce statisticky významný vztah a můžeme vyhledávání zážitků brát jako jeden z rizikových faktorů pro dlouhodobé hraní PC her.

Obrázek 36: Graf č. 9.4

Diskuze a závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zda se dá škálou SURPS predikovat potenciál pro rizikové chování u adolescentů. Praktická část je tvořena hlavně popisnou statistikou, kdy jsem data popisovala pomocí kumulovaných sloupcových grafů a výpočtu testu dobré shody neboli χ^2 testu.

Z výsledků z praktické části můžeme vidět, že ne u všech typů rizikového chování je možné brát hodnotu skóre ze škály SURPS jako jeden z hlavních ukazatelů potenciačního rizika pro rozvoj rizikového chování. Plošně se dá říci, že vzájemný statisticky významný vztah vyšel nejčastěji u negativního myšlení a u vyhledávání zážitků. V ostatních případech byl statisticky významný vztah potvrzen sporadicky nebo vůbec. V tabulce č. 28 můžeme vidět shrnutí získaných výsledků, kdy buňka s ANO značí existující vztah mezi rizikovým chováním a osobnostním rysem.

	NEGATIVNÍ MYŠLENÍ	PŘECITLIVĚLOST	IMPULZIVITA	VYHLEDÁVÁNÍ ZÁŽITKŮ
Denní kouření v posledních 30 dnech	ANO	NE	NE	ANO
Opilost v posledních 30 dnech	ANO	NE	NE	ANO
Časté užití marihuany v posledních 30 dnech	NE	NE	NE	ANO
Kokain v posledních 30 dnech	ANO	NE	NE	NE
Pervitin v posledních 30 dnech	ANO	NE	NE	ANO
Heroin v posledních 30 dnech	ANO	NE	NE	NE
Hraní o peníze 2x a vícekrát za posledních 30 dnů	ANO	NE	NE	NE
Travení času na soc. sítích více jak 6 h. denně	ANO	ANO	ANO	ANO
Hraní PC her více jak 6 h. denně	ANO	NE	NE	ANO

Tabulka 28: Shrnutí vztahů mezi osobnostními rysy a rizikovým chováním

Pokud budu porovnávat výsledky z jiných výzkumných prací, které se zabývaly vztahem rizikové chování vs. osobnostní rysy adolescenta (příkladem může být diplomová práce PhDr. Ondřeje Skopala – Vztah osobnostních charakteristik adolescentů s různými formami rizikového chování) (Skopal, 2012), tak nacházím shodu ve výsledcích, že osobnostní rys vyhledávání vzrušení vyšel pozitivně ve všech případech. Co je mírně zavádějící je odlišnost ve výsledku negativní myšlení, kde v této práci vyšel tento vztah prakticky ve všech případech, kdežto u ostatních výzkumů tento vztah nebyl potvrzen, a naopak byl potvrzen vztah mezi impulzivitou a rizikovým chováním. Jako možné rozdíly v tomto bodě mě napadá, jednak že výzkum PhDr. Skopala byl proveden v roce 2012, kdežto sběr dat pro

tuto práci byl proveden v letech 2013 až 2017, z čehož bych odvozovala možné změny osobnostních rysů dané generace. Jako další rozdíl tu máme místo sběru dat, kdy data pro tuto práci byla sbírána v Praze, Brně, na Přerovsku a na Hranicích na Moravě, kdežto výzkum PhDr. Skopala byl zaměřen na žáky v Olomouckém, Jihomoravském, Moravskoslezském a Zlínském kraji. Podobně je tomu i v dalším výzkumu zaměřený na tuto problematiku, ve kterém výběrový soubor byl zaměřen na studenty obchodní akademie v Moravskoslezském kraji (Kociánová, 2017).

Možné zkreslení a nedostatky ve výsledcích jsou způsobeny nízkou četností u některých odpovědí. S tímto fenoménem se setkáváme u tzn. tvrdých drog (kokain, pervitin, heroin), kdy četnost odpovědí byla nižší než 5, a výsledek této skupin látek by byl pro zodpovězení výzkumné hypotézy nespolehlivý.

Budoucí využití zjištěných dat, by mohlo spadat jednak do oblasti primární prevence, kdy by se dle skóre na škále SURPS zaměřila dále individuální pozornost na rizikovým chování ohroženější žáky, a pracovalo by se na posílení pozitivní rysů jejich osobnosti, dále by pak design výzkumu mohl být použit pro další statistické zpracování toho tématu.

Literatura

- BRUNELLE, C., DOUGLAS, R., PIHL, R. a STEWART, S. (2009). Personality and substance use disorders in female offenders: A matched controlled study. *Personality and Individual Differences*, **46**, 472–476.
- CHARVÁT, M. a NEVORALOVÁ, M. (2015). Faktory rizikové a protektivní. In MIOVSKÝ, M. a KOLEKTIV, editors, *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*, pages 58–64. Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, Praha.
- CONROD, P., STEWART, S., PIHL, R., CÔTÉ, S., FONTAINE, V. a M., D. (2000). Efficacy of brief coping skills interventions that match different personality profiles of female substance abusers. *Psychology of Addictive Behaviors*, **14**(3), 231–242.
- DOLEJŠ, M. a OREL, M. (2017). *Rizikové chování u adolescentů a impulzivita jako prediktor tohoto chování*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc.
- DOLEJŠ, M., MIOVSKÝ, M. a ŘEHAN, V. (2012). *Testová příručka ke škále osobnostních rysů představujících riziko z hlediska užívání návykových látek*. Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, Praha.
- FERGUS, S. a ZIMMERMAN, M. A. (2005). Adolescent resilience: A framework for understanding healthy development in the face of risk. *Annual Review of Public Health*, **26**, 399–419. URL <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev.publhealth.26.021304.144357>.
- JESSOR, R. (2008). Description versus explanation in cross-national research on adolescence. *Journal of Adolescent Health*, **43**(6), 527–528.
- KALINA, K. a KOLEKTIV. (2015). *Klinická adiktologie*. Grada Publishing, a.s., Praha.
- KOCIÁNOVÁ, R. (2017). Vztah mezi vybranými osobnostními charakteristikami a výskytem rizikového chování u adolescentů navštěvující obchodní akademie v moravskoslezském kraji. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra psychologie. Vedoucí práce PhDr. Martin Dolejš, Ph.D.
- KUŽELKOVÁ, M. (2015). Faktory rizikového chování v dospívání. Bakalářská práce, Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra sociální patologie a sociologie. Vedoucí práce PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

- MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., CIBULKA, J., FIDESOVÁ, H. a VOPRAVIL, J. (2020). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. Úřad vlády České republiky, Praha.
- MRAVČÍK, V., CHOMYNOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., CIBULKA, J. a FRANKOVÁ, E. (2021). *Zpráva o hazardním hraní v České republice 2021. 2., upravené vydání*. Úřad vlády České republiky, Praha.
- MŠMT (2010). Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28. URL <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>.
- SKOPAL, O. (2012). Vztah osobnostních charakteristik adolescentů s různými formami rizikového chování. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra psychologie. Vedoucí práce PhDr. Martin Dolejš, Ph.D.
- SLEPIČKA, P. a MUDRÁK, J. (2013). Psychosociální aspekty rizikového chování sportujících dětí. *Studia Sportiva*, **7**(2), 85–93.
- VANDENBOS, G. R. E. (2015). *APA dictionary of psychology (2nd ed.)*. American Psychological Association, Washington, D.C.
- VICHLENDA, M. a KRČEK, I. (2011). *Kriminologie*. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., Karviná.
- WOICIK, P., STEWART, S., PIHL, O. a CONROD, P. J. (2009). The substance use risk profile scale: A scale measuring trans linked to reinforcement-specific substance use profiles. *Addictive Behaviors*, **34**, 1042–1055.
- ŠIRŮČKOVÁ, M. (2015). Rizikové chování. In MIOVSKÝ, M. a KOLEKTIV, editors, *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*, pages 161–167. Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, Praha.